

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Brno 2012

Vladimíra Herčíková

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezinárodních studií Brno

**Nejvýznamnější osobnosti českého
vězeňství**

Bakalářská práce

Vedoucí diplomové práce:
PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.

Vypracovala:
Vladimíra Herčíková

Brno 2012

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Nejvýznamnější osobnosti českého vězeňství“ zpracovala samostatně, přičemž jsem čerpala pouze ze zdrojů uvedených v seznamu použité literatury, který je součástí této bakalářské práce. Elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné.

Brno 3. dubna 2012

.....
Vladimíra Herčíková

Poděkování

Děkuji vedoucímu práce PhDr. Miloslavu Jůzlovi, Ph.D. za užitečnou metodickou pomoc, trpělivost a cenné rady poskytnuté při zpracování bakalářské práce.

Děkuji svým dětem Tomášovi a Tereze za pochopení, podporu a vytvoření podmínek pro psaní mé práce.

Vladimíra Herčíková

Obsah

ÚVOD	3
1. Historie vězeňství	5
1.1 Období Velké Moravy	5
1.2 Vláda Marie Terezie a Josefa II. Kryštof Alois Lautner	6
Joseph von Sonnenfels	6
7	
1.3 Vězeňství 19. století	9
František Josef Řezáč	10
2. Období první republiky a protektorátu	12
2.1 Vznik Československé republiky	12
Emil Pavel Lány	13
2.2 Mezinárodní kongres pro trestní právo a vězeňství	14
2.3 Vězeňská konference v roce 1931 v Praze	16
2.4 Vězeňství v období druhé světové války	17
3. Období socializace	19
3.1 Osvobození Československa	19
3.2 Vězeňství v područí komunistické vlády	19
Doc. PhDr. Jiří Čepelák	21
Prof. JUDr. Oto Novotný, CSc.	22
4. Československá a Česká republika od roku 1989	24
4.1 Vývoj vězeňství po sametové revoluci	24
5. Vězeňská služba České republiky	27
5.1 Vznik Vězeňské služby České republiky	27
5.2 Typy věznic	28
5.3 Vazební věznice	29
5.4 Věznice	31
5.5 Osobnosti Vězeňské služby	38
JUDr. Zdeněk Karabec, CSc.	38
Mgr. Kamila Meclová	39
PhDr. Aleš Kýr	39

6.	Koncepce vězeňství	41
6.1	Účel a cíl Koncepce českého vězeňství	41
6.2	Základní principy Evropských vězeňských pravidel	42
6.3	Hlavní zásady Evropských vězeňských pravidel	42
6.4	Koncepce rozvoje českého vězeňství do roku 2015	43
	ZÁVĚR	45
	RESUMÉ	48
	ANOTACE	49
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	50
	PŘÍLOHY	

Úvod

Téma mé bakalářské práce je mi blízké, protože v tomto oboru pracuji. Zároveň si myslím, že je zajímavé sledovat vývoj vězení a vězeňství od historie do současnosti.

Vězeňství má svoji minulost, přítomnost a budoucnost. Již tisíce let existuje lidská společnost, která si stanovila společenská pravidla a zásady. Nikdy nebyl, není a nebude ideální stav, kdy tyto pravidla a zásady budou plně respektovány.

Příchod Konstantina a Metoděje na naše území je spjaté se Zákonem suduj ljudem, který byl první pokyn pro soudce při souzení delikventů. V českých zemích bylo uplatňováno zvykové právo, které dovolovalo kruté zacházení s provinilci a ukládání krutých trestů. To se snažil zmírnit kníže Václav. Zrušení mučení tzv. tortuny se podařilo až Josephu von Sonnenfelsovi na základě rozhodnutí Marie Terezie. Její syn Josef II. byl významným reformátorem, který reformou trestního práva zrušil trest smrti a nahradil ho těžkým žalářem. V té době byly zavedeny tři stupně výkonu trestu a to těžký žalář, tuhé vězení a obyčejné vězení.

Tak to fungovalo až do 19. století, kdy císař František Josef I. vydal císařský patent „Zákon o zločinech, přečinech a přestupcích“. Podle tohoto zákona byl trest vykonáván v těžkém žaláři, žaláři a vězení. Začaly vznikat státní trestnice, trestní ústavy pro mladistvé a centrální ženská věznice. V té době proudily do vězeňství snahy o nápravu vězňených osob. Velký kus práce na tomto poli vykonal František Josef Řezáč, který byl odborníkem nejenom v oblasti vězeňství, ale i školství. Snažil se o humanizaci českého vězeňství.

Po vzniku Československé republiky stát navázal na historické penitenciární tradice, byly vydávány zákony upravující vězeňství a postupně byly zřizovány vězeňské a polepšovací justiční ústavy. V Praze byl uspořádán Mezinárodní kongres pro trestní právo a vězeňství, na který navázala v roce 1931 Vězeňská konference.

Během druhé světové války nelze hovořit o nějakém vývoji vězeňství. Vše bylo pod vládou německé trestní justice, která odsouzené posílala do koncentračních táborů. Po tomto těžkém období převzala politickou moc komunistická vláda. Vznikl Sbor nápravné výchovy, který fungoval až do roku 1993, kdy vznikla Vězeňská služba České republiky. V sedmdesátých letech byl založen Výzkumný ústav penologický doc. PhDr. Jiřím Čepelákem. Tento ústav poskytoval vězeňským specialistům řadu diagnostických a terapeutických metod.

Po roce 1989 nastoupilo vězeňství cestu transformace. Základem transformace byla Koncepce českého vězeňství přijatá v roce 1991.

Vězeňský systém musí být chápán jako odraz demokratických hodnot společnosti, přestože věznice, jako instituce, nejsou ve středu jejího zájmu. Způsob zacházení s pachateli trestné činnosti vyjadřuje velmi zřetelně i vztah společnosti k jedinci a postoj k občanským právům a svobodám.

Cílem této bakalářské práce je nastínit vývoj českého vězeňství od jeho počátku se zaměřením na významné osobnosti, které vězeňství nějakým způsobem ovlivnily. Dalším cílem je přiblížit Vězeňskou službu České republiky a Koncepci rozvoje českého vězeňství jako penitenciární praxi, která má přímou souvislost se sociální pedagogikou, ukotvenou v programech zacházení s vězni (resocializace).

V souvislosti s problematikou vězeňství bylo již napsáno mnoho prací. Každá práce se zaměřuje na jinou problematiku a může být přínosem pro činnost zaměstnanců věznic a inspirací pro další studenty.

1. Historie vězeňství

1.1 Období Velké Moravy

„Po roce 800 postupně vznikaly rozsáhlejší mocenské celky tvořené slovanským obyvatelstvem, řídicím se vlastním obyčejovým právem. Tento proces posléze vyvrcholil na našem historickém území vznikem Velké Moravy a Přemyslovského státu. K zajištění mocenských zájmů, klidu a pořádku v zemi byla budována lépe hájitelná hradiště, která se v případě ohrožení stala nejen bezpečnějším útočištěm okolního lidu. Byla však současně i centrem moci nad přilehlým okrskem. Na hradištích byly konány soudy s provinilci, protože nelze předpokládat, že by se v některém historickém období nevyskytovali lidé, kteří by neporušovali uznané normy společenského života v zemi a nebylo je nutné trestat. Kolem hradišť vznikaly nejen správní, ale současně i soudní okrsky a obvody, jejichž převážně svobodní obyvatelé podléhali pravomoci vládce.“¹

Kolem roku 800 na naše území přicházeli misionáři ze sousedních jižních a jihozápadních krajů. Nejvýznamnější misionáři byli Konstantin a Metoděj. Vytvořili hlaholici a umožnili obyvatelům našich území vstup mezi kulturnější evropská společenství. Konstantin přeložil a upravil civilní zákon – Zákon suduj ljudem. *„Zákon suduj ljudem rozlišoval a požadoval zjištění, zda delikt byl spáchán úmyslně, nebo se stal z nevědomosti nebo lehkomyšlnosti, nebo pachatelů „bylo líno“ učinit potřebná opatření k jeho zamezení.“²* Zákon Sudnyj ljudem byl určen pro soudce jako pokyn při souzení delikventů, v žádném případě nenahrazoval základní křesťanský kodex – Písmo svaté.

Trvalo ještě další století než byly v českých zemích vymýceny zvyklosti zvykového práva, které dovolovaly nejen kruté zacházení s provinilci, ale i udělování krutých trestů jako odplaty a msty za spáchané činy. V době uplatňování zvykového práva připouštěla světská spravedlnost udělování trestu smrti a velmi krutých zmrzačujících trestů za prohřešky proti náboženským představám. Toto se snažil zmírnit svým osobním vlivem kníže Václav. Kníže Václav se snažil o napravení provinilců a to i těch, kteří byli odsouzeni k trestu smrti. Dokonce se mu v legendách připisuje, že zrušil trest smrti oběšením, neboť je napsáno: „Všechna vězení rozbořil a všechny

¹ Jan Uhlík, Historie věznění a vězeňství v Čechách, strana 8.

² Jan Uhlík, Historie věznění a vězeňství v Čechách, strana 11

šibenice po celé zemi na mnoha místech kázal pokáčet a sám to zahájil“. Trest smrti oběšením mohl být udělen světskými soudy a pouze stoupencům starého práva, kteří se těžce provinili, byli nepřístupní pokání a tím byli neschopni být napraveni.

V polovině 11. století věnoval péči a starost vězňům pražský biskup Hizzo, který navštěvoval vězně jednou týdně, podle vzoru římských biskupů. Vězňům poskytoval nejen duchovní útěchu, ale snažil se, aby pobyt ve vězení byl snesitelný a nebyla činěna příkoří ze stran žalářníků.

1.2 Vláda Marie Terezie a Josefa II.

Koncem 17. století se na území severní Moravy rozšířily tzv. čarodějnické procesy, které probíhaly na panství šlechtického rodu Žerotínů. Proti vynucování přiznání obviněných za použití mučících nástrojů a proti konání vykonstruovaných inkvizičních procesů se postavil Kryštof Alois Lautner, katolický kněz, který zastával funkci faráře a děkana v Šumperku. Za tyto postoje byl zatčen a vězněn na hradě Mírov. Na základě lživé obžaloby byl odsouzen k trestu smrti a po zbavení kněžství byl veřejně upálen dne 18. září 1685.

Kryštof Alois Lautner

Kryštof Alois Lautner se narodil 18. září 1622 v Šumperku. Byl magistrem práva a filozofie, studoval v německém Landshutu a ve Vídni. Ve Štýrském Hradci studoval teologii a přírodní vědy. V roce 1656 byl v Olomouci vysvěcen na kněze. Sloužil jako farář v Dolní Moravici a Osoblaze. V roce 1668 byl pozván přítelem Kašparem Sattlerem do Šumperka, kde byl povýšen na děkana. Mezi farníky byl oblíben a zároveň měl velký respekt díky vědomostem z mnoha oborů. Hrál na housle, sbíral obrazy, vynikal v astrologii. Jeho obliba však byla trnem v oku ve vyšších církevních kruzích. Soudce Boblig z Edelstadtu spolu s hejtmanem Kotulínským z Kotulín přemluvili biskupa Karla II. z Lichtensteina Kastelkornu, aby ustavil vyšetřovací komisi, která obviní Lautnera z čarodějnictví. V komisi ještě zasedli mohelnický děkan Vojtěch Winkler, bývalý biskupský ceremoniář Petr Reharmond a osobní biskupův sekretář Schmidt. V srpnu 1680 byl Lautner v Mohelnici zatčen a uvězněn na Mírově, zároveň s ním bylo obviněno i několik dalších duchovních z olomouckých diecézí. Lautner strávil ve vězení pět let. K čarodějnictví se nepřiznal i přes kruté mučení a přinucení rodiny i blízkých přátel svědčit proti němu.

13. září 1685 byl nad ním ve škole v Mohelnici vynesena rozsudek, který byl stanoven na 18. září 1685. Lautner byl zbaven kněžské hodnosti a zaživa upálen.

V roce 1998 byla při olomouckém arcibiskupství zřízená komise, která zkoumala protokoly, výpovědi i rozsudky inkvizičního soudu. V červnu 2000 odhalil olomoucký arcibiskup Jan Graubner v Šumperku děkanovi Lautnerovi pamětní desku a jeho jméno bylo zapsáno do seznamu kněží olomoucké diecéze.³

Zrušení mučení se podařilo až ve druhé polovině 18. století Josephu Sonnenfelsovi, na základě rozhodnutí císařovny Marie Terezie. V roce 1775 vydal spis „O odstranění mučení“. Byly zastaveny jak čarodějnické procesy, tak bylo zrušeno útrpné právo - tortura. Tortura je mučení při výslechu.

Joseph von Sonnenfels

Narodil se v roce 1733 v židovské rodině. Jeho otec rabín Joseph Lipmann Perlin se nechal po příchodu na Moravu pokřtít a přijal jméno Alois Weiner, v roce 1746 byl povýšen do šlechtického stavu s predikátem von Sonnenfels. Od roku 1741 do roku 1753 navštěvoval Joseph piaristické gymnázium v Mikulově, pak studoval filozofii na univerzitě ve Vídni. Joseph sloužil pět let v armádě, po návratu začal studovat práva a stal se právním praktikantem u advokáta hraběte Hartiga, významného rakouského diplomata za vlády Marie Terezie a Josefa II. V roce 1763 převzal nově založenou katedru policejních a kamerálních věd. Jako odborník státního práva se také postaral o oddělení národní ekonomiky a finančních věd od čistých státověd. Jeho historická role spočívá v neúnavném šíření myšlenek osvícenství. V roce 1765 vydal Sonnenfels první tři svazky právní učebnice zabývající se úlohou policie. Srozumitelně v ní formuloval předpisy a tvrdil, že musejí sloužit ve prospěch občanů a ne proti nim. Vycházel ze zásady, že jedině ve spojení osvícenství s vědou je možno zdokonalit právní systém, hospodářství a kulturu. Byl oblíbený rádce císaře Josefa II. i Marie Terezie mu byla pozornou posluchačkou, ačkoli zpočátku nebyla myšlenkám osvícenství příliš nakloněna. Přesvědčoval, že dobrý stát má pomáhat mladým lidem. Věřil, že úroveň státu se může zvýšit zlepšením všeobecné úrovně obyvatelstva a pro všechny lidi chtěl všeobecné vzdělání. Odmítal, že o chudé se má starat církev.

³ Kryštof Alois Lautner- portrét – příloha č. 1

Přesvědčil Marii Terezii o nutnosti zrušení útrpného práva. V jednom ze svazků své právní učebnice píše: „Útrpné právo, tedy mučení je neúčelné a nebezpečné pro slabé a nevinné. Lze ho využít jen v případě nenapravitelných zločinců. Trest má v rozsudku určovat zákon a ne soudce.“ Marie Terezie přenechala konečné rozhodnutí o zrušení útrpného práva na Sonnenfelsovi a ten 1. ledna 1776 torturu při výslechu zakázal. Prosadil celní unii. Díky Sonnenfelsovi nabytí 15. července 1775 platnost nový řád, podle kterého Rakouské země, Čechy a Morava tvořily jednotnou celní unii, tím byla jednodušší výměna zboží mezi jednotlivými zeměmi monarchie. Za to mu Marie Terezie udělila titul dvorního rady a o rok později byl jmenován ředitelem osvětlení ve Vídni. Po dvou letech byly podle jeho nařízení nainstalovány ve vídeňských ulicích svítilny. Po smrti Marie Terezie se stal spolupracovníkem Josefa II., zvláště v jazykové otázce. Je považován za tvůrce rakouské podoby úřední němčiny. Jako úředníka si ho vážil i Leopold II., který přišel do Vídně po smrti svého bratra Josefa II., a pověřil ho reorganizací policie. Díky Sonnenfelsovi mohl vydat 1. listopadu 1791 nový policejní řád. V jedenašedesáti letech dosáhl Sonnenfels nejvyšší akademické hodnosti, stal se rektorem vídeňské univerzity. Když chtěl Leopold II. sestavit nový zákoník, pověřil Sonnenfelse vedením komise. Zákoník byl stále přepracováván a až v roce 1811 ho uvedl v platnost císař František I. Všeobecný občanský zákoník v Rakousku platí dodnes a některá ustanovení platila až do roku 1949 i v Československé republice. V roce 1811 byl jmenován prezidentem Akademie spojených užitých umělců. 25. dubna 1817 Joseph von Sonnenfels zemřel.

Joseph von Sonnenfels, právník, filozof a ekonom je nazývaný největším Moravem 18. století.

Marie Terezie začala vládnout roku 1740 a její vláda trvala až do roku 1780. Došlo ke snížení počtu hrdelních soudů. Z pohledu trestní politiky byl hlavním přínosem Marie Terezie zrušení tortury (práva útrpného) v roce 1776. Trestní zákoník Marie Terezie vstoupil v platnost roku 1768. Změny trestních soudů oprávněných ukládat trest smrti byly dovršeny v době vlády jejího syna císaře Josefa II., který vládl až do roku 1790. Josef II. byl významným a osvíceným reformátorem, za dobu své vlády vydal až 6000 výnosů. Z pohledu penitenciárního byla důležitá jeho reforma trestního práva, která zrušila trest smrti a nahradila ho těžkým žalářem. Byly zavedeny tři stupně výkonu trestu:

- Těžký žalář – odsouzení byli přikováni v pase ke zdi v celách bez denního světla. Byli uvězněni jen o chlebu a o vodě. Jednalo se o věznicí na brněnském hradě Špilberk.
- Tuhé vězení – odsouzení nebyli přikováni v pase, ale měli okovy na nohou. Cely měly přístup denního světla. Strava byla o něco bohatší než v těžkém žaláři.
- Obyčejné vězení – odsouzení byli bez okovů, mohli přijímat návštěvy příbuzných. Strava byla teplá a podávána jednou denně. Tento druh vězení byl většinou situován v budovách soudů.

1.3 Vězeňství 19. století

V roce 1823 byla v Praze založena první státní, dnes již neexistující Svatováclavská trestnice, kde poprvé došlo k řádné diferenciaci vězňených osob, tj. oddělení mužů, žen a mladistvých a více narušené osoby od méně narušených.

V roce 1852, za vlády císaře Františka Josefa I., byl vydán císařský patent č. 117 „Zákon o zločinech, přečinech a přestupcích“, který byl na našem území využíván jako trestní zákon skoro sto let. Podle tohoto zákona byl vykonáván trest odnětí svobody v těžkém žaláři, žaláři a vězení. Vězeňství bylo zcela zestátněno a jeho řízení se ujalo ministerstvo spravedlnosti. Začínají se budovat vězeňská zařízení v rámci příslušných soudních okresů, vznikají justiční komplexy (architektonický celek tvořen budovou soudu a vazební věznicí). V roce 1856 vznikla státní trestnice ze středověkého hradu Mírov, v roce 1857 další trestnice z dřívějšího kartuziánského kláštera ve Valdicích a v roce 1865 byla vytvořena centrální ženská trestnice v Řepích u Prahy, a to pronájmem prostor kláštera Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského. Nově byla v roce 1878 postavena trestnice Bory v Plzni a v roce 1889 trestnice v Praze na Pankráci. Dále vznikaly trestní ústavy pro mladistvé v Opatovicích, Kostomlatech, Králíkách a na dalších místech. V té době pronikají do vězeňství snahy o nápravu vězňených osob, zejména skrze duchovní, popř. členy některých církevních řádů. Příkladnou práci na tomto poli vykonával vězeňský kaplan František Josef Řezáč.

František Josef Řezáč

František Josef Řezáč se narodil 6. ledna 1819 v Polehradech v selské rodině. Ve Velké Brazdimi chodil do české triviální školy, pak navštěvoval piaristickou hlavní školu s německým vyučovacím jazykem v Brandýse nad Labem. Poté navštěvoval gymnázium na Starém Městě pražském. Po skončení šestitřídního gymnázia vykonal Řezáč ještě filozofická studia, která spočívala ve dvouleté výuce náboženství, filozofie, matematiky, fyziky, obecného zeměpisu a přírodovědy, která byla průpravou ke studiu na vysoké škole. V roce 1839 začal studovat v arcibiskupském semináři. V roce 1843 byl vysvěcen na kněze. Během studií v semináři se seznámil s Karlem Havlíčkem Borovským. Od roku 1847 působil František Josef Řezáč jako kněz ve Svatováclavské trestnici. Ve Svatováclavské trestnici působili celkem čtyři duchovní, jejichž služby spočívali v konání mší, kázání, promluv, ale i vyučování. Duchovní se účastnili přijímání každého nového vězně, podíleli se na návrzích o udělení milosti, uklidňovali nespokojené vězně, radili jim před jejich propuštěním a také se o propuštěné trestance starali.

František Josef Řezáč studoval problematiku starověkého vězeňství, podílel se na vypracování výukového plánu vězňů, nejen k jejich mravnímu polepšení, ale také k využití jejich pracovní síly. V roce 1852 vydal dílo se snahou o humanizaci českého vězeňství s názvem „Vězeňství v posávných spůsobech svých s návrhem o zdárnější trestání a polepšování zločinců.“ Řezáčovým přičiněním se projevila snaha v našich zemích uskutečňovat záměr vzdělávání vězeňské populace. Jeho snaha byla uplatňování humánnějšího působení na delikventy s cílem dosáhnout jejich trvalejší nápravy. Snažil se vtisknout vězeňství pedagogický rozměr s důrazem na uplatňování didaktických a etických principů při zacházení s vězni. *„Dobro spatřoval v naplňování křesťanského požadavku „miluj bližního svého, jako sebe samého“, čehož lze dosáhnout jen výchovou k empatii a sebeovládání. Pravdu chápal v duchu aristotelovské shody úsudku se skutečností, které lze dosáhnout kritickým myšlením. Právo považoval za prostředek ke spravedlivému zacházení na základě rovnosti všech občanů před zákonem. Svobodu nepovažoval za bezbřehý prostor pro zájmy a potřeby jednotlivce, nýbrž chápal jako určité teritorium, kde svoboda jednoho člověka končí tam, kde začíná svoboda druhého.“*⁴

⁴ Historická penologie č. 2/2003, strana 5

V roce 1853 se stal duchovním administrátorem farnosti sv. Václava na Zderaze, kde převzal odpovědnost za správu fary a za duchovní péči o trestance zemské trestnice. Působení Františka Josefa Řezáče ve Svatováclavské trestnici skončil po sedmi letech a duchovní správu v trestnici převzal řád redemptoristů na základě nařízení ministerstva vnitra.

Do roku 1863 zastával místo spirituála v káznici pro kněze u sv. Jiří na Hradčanech. Věnoval se i školství, zejména tím, že vydával učebnice, naučnou i zábavnou literaturu pro mládež, podporoval vznik školních knihoven, zakládal pedagogické časopisy a hlavně šířil české knihy. František Josef Řezáč zemřel 25. prosince 1879 a byl pochován na Olšanském hřbitově.

František Josef Řezáč patřil bezpochyby mezi největší osobnosti a odborníky našeho vězeňství, ale také školství. Byl vlastenec a žil na základech čistého a přísného života kněžského a zakládal si na svých vědomostech. Jeho práce „Vězeňství v posávacích spůsobech svých s návrhem o zdárnějším trestání a polepšování zločinců“ se stala významným zdrojem poučení a inspirace při zpracování nové koncepce českého vězeňství v roce 1991.⁵

⁵ František Josef Řezáč – portrét – příloha č. 2

2. Období první republiky a protektorátu

2.1 Vznik Československé republiky

Po rozpadu habsburské monarchie v roce 1918 vznikla Československá republika v čele s prezidentem Tomášem G. Masarykem. Nový stát navázal na historické penitenciární tradice, akceptoval rakouský trestní zákon a k jeho naplňování vytvářel nové formy a postupy v právních i vězeňských otázkách. V roce 1921 byl vydán zákon č. 48, který komplexním způsobem upravil systém ochranné a ústavní výchovy mládeže s důrazem na výchovně vzdělávací přístup. V témže roce byl vydán zákon č. 123, který stanovil podmínky k výkonu trestu odnětí svobody u tzv. politických provinilců. Tito byli odsouzeni v souvislosti s šířením rasové, národnostní, náboženské nebo třídní nesnášenlivosti a většinou se rekrutovali z řad fašistů nebo komunistů. Političtí provinilci vykonávali trest odděleně od pachatelů kriminálních trestných činů v tzv. státním vězení a měli větší výhody. Mohli používat vlastního oděvu, nechat si donášet stravu z restaurace, sami rozhodovat o úpravě vlasů a vousů a nemuseli pracovat. Jejich korespondence a četba nebyla omezována, mohli déle pobývat mimo celu, častěji přijímat návštěvy apod. V Československé republice byly postupně zřízeny následující vězeňské a polepšovací justiční ústavy:

- 6 mužských trestnic k odpykávání trestů delších než 1 rok až na doživotí (Plzeň, Leopoldov, Valdice, Ilava, Mírov, Řepy – oddělení mladistvých mužů)
- 2 polepšovny pro mladistvé muže (Mikulov, Košice) do dosažení zletilosti věku 21 let
- 1 ženská trestnice v Řepích
- 1 trestní přechodný ústav v Leopoldově pro dlouhodobé trestance, kteří odpykali 2/3 trestu
- 37 věznic krajských soudů pro vyšetřovance a trestance, kteří odpykávali trest do 1 roku
- 379 věznic okresních soudů pro vyšetřovance a trestance s uloženým trestem od 12 hodin do 1 měsíce.

Na činnosti vězeňství se nadále významným způsobem a úspěšně podíleli učitelé, duchovní, lékaři a členové některých církevních řádů, zejména Řádu sv. Františka a Kongregace Milosrdných sester sv. Karla Boromejského. Za významnou

osobnost, která se v období trvání Československé republiky významně podílela na vytváření moderních základů vězeňství, je třeba považovat JUDr. Emila Lányho⁶.

Emil Pavel Lány

Narodil se 6. července 1879 v Černilově u Hradce Králové. Studoval na gymnáziu v Hradci Králové a poté v Praze na Karlově univerzitě práva. Po vystudování vstoupil do soudní praxe v Hradci Králové. Po absolvování dobrovolné vojenské služby přijal místo jako advokátní koncipient v Praze a v roce 1910 pracoval jako advokát v Kolíně. Během první světové války působil jako rakousko-uherský důstojník zprvu zásobovací poté justiční na srbské a italské frontě. Po skončení první světové války pokračoval v advokátní praxi. V září 1920 byl povolán za ministerského radu na Ministerstvo spravedlnosti ČSR a pověřen organizací a správou vězeňství. Od roku 1928 byl delegátem československé vlády v mezinárodní komisi trestní a vězeňské. Roku 1931 se stal odborným přednostou trestní sekce ministerstva spravedlnosti a od téhož roku byl členem zkušební komise pro státní zkoušky právnické na Karlově univerzitě pro obor práva trestního. V roce 1937 byl jmenován prezidentem Vrchního soudu v Praze.

Emil Lány byl členem řady odborných institucí zabývajících se vězeňstvím, přednášel v kurzech Kriminologického ústavu, zabýval se dějinami trestního práva, byl publikačně činný. Emil Lány kladl značný důraz na inspekční cesty do věznic, kde mu vězni mohli přednést svá přání a stížnosti. Dále dbal na to, aby si vězni mohli zvyšovat osobní i duševní úroveň a získávat hygienické návyky. Také se zabýval otázkou péče o propuštěné vězně. V roce 1939 odešel do výslužby. Od prvního dne německé okupace byl Emil Lány v aktivním odboji. Byl ve styku s československou vládou v Londýně a prezidentem Benešem a jako předseda demokratické (nekomunistické) odbojové organizace přípravného revolučního národního výboru spolupracoval s domácí ilegální bojovou skupinou československého důstojnictva. V červnu 1944 byl Přípravný revoluční národní výbor nacisty rozbit a Emil Lány a další představitelé byli zatčeni a uvězněni v Praze na Pankráci. Při květnovém povstání v Praze byl Emil Lány pravděpodobně zákeřně zastřelen germánskými katany při opouštění vězeňské brány

⁶ Historická penologie č. 1/2003, strana 7

a posléze ještě zasažen střepinou letecké bomby. JUDr. Emil Lány zemřel 5. května 1945 a byl pochován 19. května 1945 do rodinné hrobky.

Emil Lány byl svobodným zednářem, tedy členem tajné mezinárodní společnosti, která zahrnovala významné a mocné osobnosti především Evropy a USA. Důraz je kladem na dobročinnost a také na soběstačnost členů a dluhy jsou považovány za morální prohřešek. Základními hodnotami jsou úcta, přátelství, bratrská láska, trpělivost, píle, rovnost, spravedlnost.⁷

V období první republiky bylo československé vězeňství na vysoké úrovni. Svědčí o tom spolupráce s Mezinárodní komisí pro trestní právo a vězeňství (CIPP Comision internationale Pénale et Penitentiare), která měla sídlo v Bernu a československý delegát byl ministerský rada JUDr. Emil Lány. Tato komise svolávala jednou za pět let kongres, který se konal v hlavním městě účastnické země. První kongres se konal v roce 1872 v Londýně a poslední byl v Berlíně v roce 1935, bohužel byl poznamenán nástupem fašismu, který měl vliv na organizaci a praktiky předválečného německého vězeňství. Česká vláda uspořádala CIPP v Praze jako předposlední desáté setkání 25. – 30. srpna 1930.

2.2 Mezinárodní kongres pro trestní právo a vězeňství.

Přípravný výbor vedl univerzitní profesor JUDr. August Miřička, jenž byl v té době i předsedou komise. Mezi spolupracovníky patřili již zmíněný JUDr. Emil Lány, ministerský rada Dr. František Výborný a ministerský rada Dr. Otto Scholz, docent trestního práva JUDr. Vladimír Solnař, docentka trestního práva JUDr. J. Veselá a odborný rada Dr. K. Jadrníček. Byl také ustaven dámský výbor pro pořádání společenských akcí, kterému předsedala Hana Benešová, tehdy manželka ministra zahraničí a později prezidenta Dr. Eduarda Beneše. Předseda čestného sjezdového výboru byl ministr spravedlnosti JUDr. Alfréd Meissner. Mezi tři místopředsedy patřil Dr. Eduard Beneš, pražský primátor Karel Baxa a předsedkyně československého červeného kříže Dr. Alice Masaryková. Nejznámějším členem byl tehdejší prezident Vrchního soudu v Praze JUDr. Emil Hácha. Jednalo se v prostorách poslanecké sněmovny, která tehdy sídlila v budově Rudolfína. Do Prahy se z celého světa sjelo

⁷ Emil Pavel Lány – fotografie – příloha č. 3

okolo čtyř set odborníků v trestním právu, vězeňské administrativě, sociální práci s vězni a v péči o mladistvé provinilce. Kromě jednání v poslanecké sněmovně byl pro zájemce uspořádán třetí den konference zájezd vlakem do Plzně, spojený s prohlídkou věznic na Borech. Sjezd jednal ve čtyřech sekcích, z nichž každá řešila tři konkrétní otázky. Ke každé otázce byl vybrán generální zpravodaj, který přednesl hlavní referát.

Sekce a otázky se dělily podle témat takto:

1. sekce – zákonodárství
 - a) zabezpečovací opatření, jejich třídění a systemizace, možnost odkladu při jejich využití (L. Cornil – vrchní prokurátor v Bruselu)
 - b) nahrazení různých druhů trestů na svobodě jediným trestem a jeho organizace (JUDr. Vladimír Solnař – univerzitní docent v Praze)
 - c) je žádoucí sjednotit základní zásady trestního práva, v jaké míře a jakými prostředky (August Goll – generální prokurátor v Bruselu)
2. sekce – správní
 - a) jak by měla být v rámci platných zákonů formulována pravidla o výkonu trestu s ohledem na povznesení obžalovaných a jejich vrácení do společnosti a jakým způsobem toho dosáhnout (JUDr. Weissenrieder – předseda spolku německých vězeňských úředníků v Ludwigsburgu)
 - b) jak organizovat odbornou výchovu vězeňského personálu a jakým způsobem ho vybírat (Dr. Castirkis – bývalý generální inspektor věznic v Athénách)
 - c) jak využívat samovazbu souběžně s vazbou společnou (C. Turner – generální inspektor věznic v Londýně)
3. sekce – prevence
 - a) jak sloučit pátrání po předchozím životě odsouzených s myšlenkou rehabilitace a péčí a propuštění trestance (JUDr. J. Veselá – univerzitní docentka v Praze)
 - b) účinnost a úprava podmíněného propuštění, možnost úpravy mezistátního dozoru (Dr. C. Frida Katz – advokátka a poslankyně v Amsterdamu)
 - c) mezinárodní spolupráce v pozorování změn zločinnosti a ve zkoumání příčin (Dr. L. Vervaeck – předseda antropologické vězeňské služby v Bruselu)
4. sekce – mladiství

- a) soudy pro mladistvé a organizace pomocných zařízení (Dr. J. Kallab – profesor trestního práva v Brně)
- b) umístování mladistvých provinilců, využití výchovných a represivních metod (hrabě Ugo Conti – profesor trestního práva v Pise)
- c) kontrola, správa a užívání peněz mladistvých provinilců v době, kdy je na nich vykonáváno soudní rozhodnutí, mohou být z těchto peněz hrazeny náklady trestního řízení (A. Danjoy – bývalý přednosta vězeňské správy v Paříži).

Činnost CIPP, jak již bylo uvedeno, přerušila druhá světová válka s posledním berlínským kongresem v roce 1935. Rok před ním komise navrhla „Soubor pravidel pro zacházení s vězni“ a téhož roku jej v Ženevě přijala OSN.

2.3 Vězeňská konference v roce 1931 v Praze

27. – 28. února 1931 se v Praze uskutečnila celostátní konference, která navázala na Mezinárodní kongres pro trestní právo a vězeňství uspořádaný v Praze rok předtím. Konference, která se také zabývala penitenciární problematikou, chtěla zapracovat výsledky mezinárodního kongresu do řízení československého vězeňství. Konferenci vedl tehdejší ministr spravedlnosti JUDr. Alfréd Meissner. Dále se konference zúčastnili zástupci vlády, parlamentu, senátu, zástupci ministerstva veřejných prací, ministerstva obchodu, za vězeňství byli přítomni všichni přednostové trestnic a justičních polepšovacích ústavů a domácí komisaři.

Program porady byl sestaven do čtyř tematických okruhů, které obsahovaly další podtémata:

- 1) Potřeby a nedostatky ve výkonu trestu
 - a) zařízení ústavů
 - b) kriminálně – biologické zkoumání odsouzců (u mladistvých též zkoumání psychotechnické) a účelné třídění jich
 - c) rozlišení disciplinárních tříd
 - d) používání disciplinárních trestů
- 2) Potřeby a nedostatky v kulturní, mravní a sociální působnosti
 - a) vězeňské školství
 - b) vězeňské knihovny a používání jich (též časopisy)
 - c) bohoslužby a náboženské vyučování

- d) lékařské ošetřování trestanců
 - e) sociální péče ve výkonu trestu
 - f) péče o propuštěné trestance
- 3) Potřeby a nedostatky v hospodářsko-administrativní působnosti
- a) stravování vězňů
 - b) organizace vězeňské práce
 - c) mzdy za práci trestanců a jejich pracovní odměny
- 4) Potřeby a nedostatky ve výkonu vězeňské služby
- výběr, odborné vzdělání a služba vězeňských zaměstnanců

2.4 Vězeňství v období druhé světové války

Dne 15. března 1939 došlo k obsazení československého území vojsky německého státu, jehož vláda se po roce 1933 ocitla v rukou politiků nacionálně socialistické strany v čele s kancléřem Adolfem Hitlerem. Existence státního prezidenta, kterým byl Emil Hácha a existence formální vlády neměla podstatný vliv na činnost správních, policejních a soudních úřadů v protektorátu, která cílevědomě směřovala k poněmčování, vysídlování a fyzické likvidaci obyvatel Čech a Moravy. Osoby, které zatkla kriminální policie nebo gestapo soudil německý zemský soud, zvláštní soud, stanný soud nebo rychlý soud. Zatčené umisťovala německá trestní justice ve věznicích vyšetřovací vazby a poté posílala do koncentračních táborů. Koncentrační tábory vznikaly na území Německa po nástupu nacistů k moci a měly sloužit jako nástroj teroru vůči představitelům demokratické politické opozice, na které byla uvalována tzv. ochranná vazba. První, vzorový koncentrační tábor byl vytvořen v Dachau, podle něho se začaly zřizovat i ostatní koncentrační tábory. Správu a ostrahu koncentračních táborů zajišťovala ozbrojená složka SS. I na území Protektorátu byl zřízen koncentrační tábor a to v bývalé vojenské pevnosti Terezín a pobočky některých dalších koncentračních táborů (Richard u Litoměřic, Rabštejn u České Kamenice). V jednotlivých krajích byly zabráný veškerá vězeňská zařízení pro činnost německé policie a justice. Jako vyšetřovací věznice smutně prosluly Petschův palác a pankrácká věznice v Praze, dále Kounicovy koleje a pevnost Špilberk v Brně. Nacisté měli zvláštní přístup k třídění vězňů, tento přístup vycházel z antropologických teorií a opíral se o příslušné rasové zákony. Každý vězeň měl tzv. kartu rasového popisu, která obsahovala údaje o antropometrických znacích jako je např. barva očí, barva vlasů,

délka lebky, obvod lebky, velikost a tvar uší a nosu, celkový vzhled. Podle rasového ohodnocení bylo nadále s vězni nakládáno.

3. Období socializace

3.1 Osvobození Československa

Po porážce hitlerovského fašismu v roce 1945 byla obnovena Československá republika v čele s prezidentem Edvardem Benešem a ministerstvo spravedlnosti v čele s JUDr. Prokopem Drtinou usilovalo o návrat soudnictví a vězeňství do předválečné podoby. Činnost vězeňských zařízení postrádala řízení a jednotné vedení. Vězeňství jako celek bylo roztrženo do působnosti tří resortů a to:

- 1) ministerstvo spravedlnosti – spravovalo soudní věznice a trestní ústavy,
- 2) ministerstvo národní obrany – pod něj spadaly vojenské věznice a zajatecké tábory
- 3) ministerstvo vnitra – prostřednictvím Sboru národní bezpečnosti řídilo správní (policejní) věznice, donucovací pracovny, sběrné a pracovní tábory.

Dekretem prezidenta republiky č. 112/1945 Sb., o správě soudních věznic a trestních ústav ze dne 26. října 1945, bylo stanoveno, že řízení soudních věznic a trestních ústavů náleží justiční správě, která zároveň vykonávala vrchní dozor. Výkon správní a strážní služby v soudních věznicích a trestních ústavech zajišťoval Sbor uniformované vězeňské stráže, toto vycházelo z vydaného dekretu prezidenta republiky č. 94/1945 Sb., o úpravě některých otázek organizace a služebních poměrů sboru uniformované vězeňské stráže ze dne 1. října 1945. V roce 1945 bylo na území republiky 7 trestních ústavů, 2 polepšovny, 34 krajských soudních věznic a 370 okresních soudních věznic. Vrchní dozor vykonával ministerský inspektor Bedřich Ruml a jeho náměstek.

3.2 Vězeňství v područí komunistické vlády

Po vítězství ve volbách v roce 1946 se připravovala komunistická strana na převzetí politické moci a to i za použití ozbrojené síly. V roce 1948 donutil tehdy místopředseda vlády Klement Gottwald prezidenta k přijetí demise většiny ministrů a navrhl nové složení vlády, vyhovující komunistům. Klement Gottwald se stal předsedou nové vlády a později i prezidentem, který byl pod silným politickým vlivem představitele Sovětského svazu Josefa V. Stalina a podle jeho vzoru nastolil třídní diktaturu. V říjnu 1948 byla vypracována základní legislativa – zákony

č. 231/1948 Sb., na ochranu lidově demokratické republiky, č. 232/1948 Sb., o státním soudu a č. 247/1948 Sb., o táborech nucené práce. Demokraticky smýšlející občané se stali třídními nepřáteli a byli stíháni a odsuzováni k mnohaletým trestům odnětí svobody. Aby se zvýšily vězeňské ubytovací kapacity, byly zřizovány tábory nucené práce, kde byli věznění lidé na základě rozhodnutí tříčlenných komisí, které byly jmenovány krajskými národními výbory. Na základě zákona č. 319/1948 Sb., o zlidovění soudnictví ze dne 22. prosince 1948, byl v roce 1951 vydán Vězeňský řád, který zavedl třídně politickou diferenciaci vězňů a s konečnou platností nahradil vězeňské předpisy z první republiky. Dále byl vydán Služební řád Sboru vězeňské stráže. „V roce 1957 vydala hospodářská a sociální rada Organizace spojených národů dokument pod názvem *Standardní minimální pravidla pro zacházení s vězni, který se stal v 60. a 70. letech základní normou k provádění reformy vězeňských systémů v jednotlivých západoevropských zemích, ale také v Kanadě a USA. V Československé socialistické republice byl v duchu tohoto dokumentu vydán zákon č. 59/1965 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, který lze považovat za legislativní základ dílčí reformy československého vězeňství. Současně vznikl Sbor nápravné výchovy jako vojensky organizovaný celek, jehož příslušníci byli určeni k zabezpečování výkonu vazby a trestu odnětí svobody.*“⁸ Sbor nápravné výchovy ČSR měl sídlo v Praze a v Bratislavě sídlila správa Sboru nápravné výchovy SSR. Zákon č. 59/1965 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody vyhověl základním požadavkům Standardních minimálních pravidel pro zacházení s vězni. V této souvislosti byla třídně politická diferenciaci vězňů nahrazena zařazováním odsouzených do tří nápravných skupin v závislosti na jejich kriminálním narušení. Zařazování bylo prováděno na základě rozsudku soudu. Do I. nápravně výchovné skupiny byli zařazováni prvotrestaní za trestné činy nejméně společensky nebezpečné, do II. nápravně výchovné skupiny prvotrestaní za závažnější trestné činy a ti, kteří v posledních 10 letech spáchali úmyslný trestný čin. Do III. nápravně výchovné skupiny byli zařazováni pachatelé společensky nejzávažnějších trestných činů včetně tzv. trestů proti republice (vlastizrada, rozvracení republiky, teror, záškodnictví, sabotáž, vyzvědačství) a zvláště nebezpeční recidivisté. Bylo umožněno, aby s odsouzenými pracovali vychovatelé, sociální pracovníci, učitelé, speciální pedagogové a psychologové, byli to absolventi středních a vysokých škol.

⁸ Historická penologie č. 1/2003, strana 9

Odborným centrem se stal Výzkumný ústav penologický, který byl založen v roce 1967. Zakladatelem byl klinický psycholog doc. PhDr. Jiří Čepelák. Ústav poskytoval vězeňským specialistům řadu diagnostických a terapeutických metod.

Doc. PhDr. Jiří Čepelák

Narodil se 23. ledna 1915 v Jílovicích v jižních Čechách. Studoval Reálné gymnázium v Táboře a po maturitě pokračoval ve studiu na Svobodné škole politických nauk v Praze. Původně se chtěl Jiří Čepelák stát novinářem, ale jeho plány zhatila nacistická okupace v roce 1939. V jejím průběhu pracoval jako úředník v pražské pojišťovně a připravoval se na další poválečná studia. V roce 1945 po osvobození Československa pracoval v Ústavu lidské práce a studoval na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy obor sociologie a psychologie. Doktorát filozofie získal v roce 1950. Po zrušení Československého ústavu práce (tak se v roce 1948 přejmenoval Ústav lidské práce) přešel jako vědecký pracovník do Ústavu pro péči o matku a dítě. Věnoval se zde zkoumání psychogenních poruch žen, psychoterapii a psychofarmakologii. V roce 1964 obhájil práci na téma „Psychický stav ženy v premenstru“ a byla mu udělena hodnost kandidáta věd. Od roku 1966 se začal zabývat penologií. Stal se vůdčí osobností Výzkumného ústavu penologického v resortu Ministerstva spravedlnosti, který nejen řídil, ale též prosazoval vlastní vědeckopedagogickou činností. Zdůrazňoval dodržování lidských práv v podmínkách vězeňství ve smyslu Standardních minimálních pravidel pro zacházení s vězni, vydaných OSN v roce 1958. Zabýval se zejména problematikou vězňených žen z hlediska původu a příčin jejich trestné činnosti a možnosti nápravy. *„Na základě soustavného a cílevědomého studia zahraniční, zvláště pak americké behavioristické psychologie, vytvářel soubor psychodiagnostických metod k využití nejen ve vězeňské populaci, ale i při provádění psychologických vyšetření uchazečů a službu ve vězeňství. Zabýval se též zkoumáním negativního vlivu vězeňského prostředí na psychiku a chování vězňů i vězeňského personálu. Se stejným zájmem přistupoval k aplikaci skupinových metod zacházení s vězni formou skupinového poradenství, skupinové psychoterapie a realitní terapie. Prosazoval systém práce se skupinou odsouzených s využitím principu sociálního učení, a to zejména u mladistvých a věkově blízkých vězňů. Znalost psychofarmakologie mu usnadnila proniknout*

*do problematiky vězeňské toxikomanie z hlediska aplikace diagnostických i terapeutických metod.*⁹ Jeho publikační a pedagogická činnost byla velice bohatá. Přednášel penitenciární psychologii na vysokých školách v Praze, Olomouci a Bratislavě. Působil v Československé psychologické společnosti ČSAV. V roce 1975 se stal docentem. Pořádal odborné kurzy pro psychology, vychovatele a pedagogy pracující ve vězeňských zařízeních. Výzkumný ústav penologický vydával časopis „Bulletin“, kde Jiří Čepelák hodně publikoval, ale jeho nejvýznamnějším dílem je učebnice penitenciární psychologie. V roce 1980 tehdejší ministr spravedlnosti JUDr. Jan Němec zrušil Výzkumný ústav penologický, tím byla i předčasně ukončena záslužná práce Jiřího Čepeláka, rok poté odchází do důchodu. Zemřel v Praze 23. října 1989.

Doc. PhDr. Jiří Čepelák, CSc. byl celý život humanistou, citlivým člověkem, vnímavým k umělecké tvorbě a poctivým ve vědě, které se plně oddal. Za jeho přínos pro rozvíjení české penologie mu v roce 1997 byla udělena „in memoriam“ Čestná plaketa Vězeňské služby České republiky.¹⁰

Prof. JUDr. Oto Novotný CSc.

Publikací „O trestu a vězeňství“ upozornil na rozvoj penologie v oblasti práva JUDr. Otto Novotný v roce 1967. Z této publikace čerpali své poznatky vězeňští specialisté.

Oto Novotný se narodil 31. května 1928 v Dolním Újezdě u Litomyšle. Studoval gymnázium, z kterého byl v roce 1942 vyloučen. V letech 1944-1945 byl vězněn v koncentračním táboře. Po osvobození obdržel podle zákona č. 255/1946 Sb., o účasti na národním odboji za osvobození osvědčení o účasti na národním odboji. V Praze začal studovat práva na Univerzitě Karlově, které ukončil v roce 1957. Na Právnické fakultě Univerzity Karlovy působil i po jejím dokončení a to jako odborný asistent a poté jako docent. V průběhu šedesátých let se zúčastnil kongresů, pořádaných Mezinárodním sdružením pro trestní právo (Association International de Droit Pénal) se sídlem v Paříži. V tehdejší Československé socialistické republice otevřel otázku zrušení trestu smrti a k tomu připravil expertizu pro Federální

⁹ Historická penologie č. 2/2003, strana 4

¹⁰ Jiří Čepelák – fotografie – příloha č. 4

shromáždění. Oto Novotný přispěl k převedení vězeňství z resortu Ministerstva vnitra do resortu Ministerstva spravedlnosti, k celostátnímu zavedení sociálních kurátorů a vzniku experimentálního střediska ambulantní nápravné péče v Praze. V roce 1967 byl jmenován ředitelem Výzkumného ústavu kriminologického při Generální prokuratuře v Praze, z této funkce byl odvolán po čtyřech letech za snahy o prosazení ústavních, trestně právních a vězeňských reforem. Od roku 1971 do roku 1989 působil na Právnické fakultě Univerzity Karlovy jako odborný pracovník, ale nesměl přednášet ani publikovat. Až v roce po revoluci v roce 1990 se stal předsedou akademického senátu, vedoucím katedry trestního práva a byl jmenován vysokoškolským profesorem. Vedl tým autorů dokumentu Českého helsinského výboru „Právo občanů na bezpečnost“, obsahující kritické hodnocení realizace opatření systému proti kriminalitě.

Za mimořádné zásluhy o rozvoj české penologie obdržel v roce 1997 Plaketu Vězeňské služby České republiky I. stupně, v roce 1998 mu byla udělena medaile Univerzity Karlovy a v roce 1999 převzal Randovu medaili, kterou mu udělila Jednota českých právníků.¹¹

V roce 1968 bylo vězeňství převedeno z působnosti ministerstva vnitra do kompetence národních ministerstev spravedlnosti (českého a slovenského). V rámci reformy vězeňství začal rozvíjet svojí činnost Výzkumný ústav penologický, který se zabýval osobností vězněného pachatele a možnost jeho nápravy. Na počátku 80. let vyvrcholila ve vězenství normalizační opatření, což se projevilo zrušením Výzkumného ústavu penologického a úpadkem rozvíjené odbornosti. Kontrolní činnost ve věznicích byla svěřena správě Sboru nápravné výchovy a nadále jí vykonávali okresní a krajští dozoroví prokurátoři.

¹¹ Oto Novotný – fotografie – příloha č. 5

4. Československá a Česká republika od roku 1989

4.1 Vývoj vězeňství po sametové revoluci.

Vězeňství v České republice nastoupilo v roce 1989 cestu radikální transformace. V roce 1989 existovalo celkem 37 útvarů sboru nápravné výchovy, z toho odsouzení na doživotí byli především ve věznicích Valdice, Mírov a Opava. Odsouzení ženy vykonávaly trest ve věznicích Všehrady, Pardubice a Opava. V únoru 1989 byl vykonán poslední trest smrti u pětinasobného vraha. Po pádu komunismu byl trest smrti zrušen zákonem č. 175/1990 Sb., a tento nahrazen doživotním trestem odnětí svobody.

Prvním důležitým krokem k odstraňování důsledků tzv. normalizace ze 70. a 80. let bylo udělení amnestie za trestné činy proti republice. 8. prosince 1989 bylo propuštěno 52 osob, které byly odsouzeny k trestu odnětí svobody za tyto trestné činy: podvrácení republiky, poškozování státu a světové socialistické soustavy, pobuřování, zneužívání náboženské funkce, hanobení republiky a jejího představitele, hanobení státu světové socialistické soustavy a jeho představitele, opuštění republiky a poškozování zájmů republiky. V prvních dvou letech po společenských změnách musely být tlumeny hromadné nepokoje a vzpoury a postupně byla upevňována vnitřní i vnější bezpečnost ve věznicích. Ve většině nápravně výchovných ústavů dne 24. prosince 1989 propukly nepokoje odsouzených, které byly vyvolány v důsledku chování a jednání některých příslušníků, odsouzení měli výhrady k režimu nápravně výchovných ústavů, byli nespokojeni se stravováním, s ubytováním, léčebnou péčí, pracovními podmínkami a odměňováním za práci. Odsouzení odmítali poslušnost, vyhazovali z oken jídelní nádoby, vyvěšovali transparenty, dokonce i zapalovali matrace a vyhazovali je z oken. K řešení nepokojů ve většině nápravně výchovných ústavů byly vytvořeny komise České národní rady, které spolu se zástupci Občanského fóra, Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných a odborníků navštěvovali jednotlivé nápravně výchovné ústavy a prošetřovali stížnosti vězňů související s ústavním režimem. 1. ledna 1990 vyhlásil nový prezident Václav Havel širokou amnestii. V letech 1990-1991 probíhalo ve Sboru nápravné výchovy ověřování odborné a morální způsobilosti příslušníků na základě zákona č. 169/1990 Sb.

„Průběžně došlo nejprve k porovnání Standardních minimálních pravidel OSN při zacházení s vězni a duchu a liteře Evropských vězeňských pravidel s vězeňskou legislativou a posléze k jejich přímé aplikaci. Výrazem tohoto trendu bylo přijetí novely zákona č. 59/1965 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody (změna 179/1990 Sb., 555/1992 Sb. a 294/1993 Sb.), dále Zákona ČNR ze dne 19. března 1992 o služebním poměru příslušníků Policie ČR č. 186/1992 Sb., zákona ČNR ze dne 17. listopadu 1992 o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky, č. 555/1992 Sb. Dne 10. listopadu 1993 byl přijat zcela nový zákon o výkonu vazby č. 293/1993 Sb. a 21. dubna 1994 prováděcí vyhlášky k zákonům o výkonu vazby a trestu.“¹² Tyto změny byly uskutečňovány ve svízelné situaci nárůstu kriminality. Po rozsáhlé amnestii byla vězeňská zařízení záhy zcela zaplněna. Všichni příslušníci předstoupili před prověřkové komise, které posuzovaly jejich morální a odbornou způsobilost. Po skončení prověrek chybělo 450 osob do plánovaného počtu 7 500 osob. Sbor byl nově organizován, příslušníci se rekvalifikovali ve zřízeném Institutu pro vzdělávání SNV, vedoucí funkce byly obsazovány na základě konkurzního řízení. Byla vypracována profilace nápravně výchovných ústavů podle stupně bezpečnostních opatření, ve kterých byl pro různé stupně odsouzených stanoven rozdílný režim výkonu trestu. Teoretická východiska i praktické kroky byly zpracovány v Koncepti vězeňství České republiky v roce 1991. Koncepte popisovala hlavní problémy vězeňství a jejich řešení.

Jako hlavní problémy vězeňství byly tyto:

- *„zastaralé – často mamutí – ústavy klasického typu s kapacitou až několik tisíc odsouzených, které však nestačí, takže oddělení a cely jsou přeplněné*
- *nevyhovující a nedostatečné vybavení cel, nedostatečné prostory pro trávení volného času*
- *nevhodné prostory pro pracovní činnost odsouzených a zastaralé zařízení, které není využitelné*
- *minimální vybavení všech složek vězeňského systému moderní technikou*
- *často nedostatečně kvalifikovaný personál, nedostatek specialistů (lékařů, psychologů, sociálních pracovníků i vychovatelů)*

¹² Historická penologie č. 1/2004, strana 10

- *neexistující informační síť*
- *chybějící návaznost na systém postpenitenciární péče.*¹³

Stále nebyl vyřešen způsob řízení vězeňství, rozhodovalo se na základě dvou variant. První varianta počítala s tím, že vězeňství přímo řídí ministerstvo spravedlnosti, prostřednictvím svého odboru. Druhá varianta počítala se zřízením instituce, které bude podřízena ministrovi spravedlnosti. Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráži České republiky určil, že vězeňství bude řízeno prostřednictvím generálního ředitelství, které je podřízeno ministrovi spravedlnosti. Nabytím účinnosti zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské a justiční stráži České republiky, dne 1. ledna 1993 vznikla Vězeňská služba České republiky jako ozbrojený bezpečnostní sbor zajišťující výkon vazby a výkon trestu odnětí svobody a ochranu pořádku a bezpečnosti při výkonu a správě soudnictví, při činnosti státních zastupitelství a Ministerstva spravedlnosti České republiky.

¹³ Koncepce rozvoje vězeňství v ČR, bulletin studijní a výzkumné skupiny ředitelství SNV ČR č. 3/1991, strana 11

5 Vězeňská služba České republiky

5.1 Vznik Vězeňské služby České republiky

Vězeňská služba České republiky (dále jen Vězeňská služba ČR) vznikla 1. ledna 1993 přeměnou dosavadního Sboru nápravné výchovy. Vězeňská služba ČR je ozbrojeným bezpečnostním sborem, řídí jí generální ředitel, kterého jmenuje a odvolává ministr spravedlnosti. Vězeňská služba ČR se dělí na organizační jednotky, kterými jsou generální ředitelství, vazební věznice, věznice, ústavy pro výkon zabezpečovací detence a Institut vzdělávání.

„Úkoly vězeňské služby:

- a) Spravuje a střeží vazební věznice a věznice a odpovídá za dodržování zákonem stanovených podmínek výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody.*
- b) Spravuje a střeží ústavy pro výkon zabezpečovací detence.*
- c) Střeží, předvádí a eskortuje osoby ve výkonu vazby, ve výkonu zabezpečovací detence a ve výkonu trestu odnětí svobody.*
- d) Prostřednictvím programů zacházení soustavně působí na osoby ve výkonu trestu odnětí svobody a obdobně i na některé skupiny osob ve výkonu vazby s cílem vytvořit předpoklady pro jejich řádný způsob života po propuštění.*
- e) Provádí výzkum v oboru penologie a využívá jeho výsledky a vědecké poznatky při výkonu vazby a při výkonu trestu odnětí svobody.*
- f) Zajišťuje pořádek a bezpečnost v budovách soudů, státních zastupitelství a ministerstev a v jiných místech jejich činnosti a v rozsahu stanoveném zákonem zajišťuje pořádek a bezpečnost při výkonu pravomoci soudů a státních zastupitelství.*
- g) Vytváří podmínky pro pracovní a jinou účelnou činnost osob ve výkonu vazby, ve výkonu zabezpečovací detence a ve výkonu trestu odnětí svobody.*
- h) Provozuje hospodářskou činnost za účelem zaměstnávání osob ve výkonu trestu odnětí svobody. Případně i osob ve výkonu vazby.*
- i) Vede evidenci osob ve výkonu vazby, ve výkonu zabezpečovací detence a ve výkonu trestu odnětí svobody na území České republiky.*
- j) Plní úkoly, které pro ni vyplývají z vyhlášených mezinárodních smluv, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázaná.*

- k) Zabezpečuje vzdělávání příslušníků Vězeňské služby a občanských zaměstnanců Vězeňské služby, které provádí Institut vzdělávání, a vzdělávání osob ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody, které provádí Střední odborné učiliště, učiliště a odborné učiliště Vězeňské služby.
- l) Poskytuje zdravotní služby ve svých zdravotnických zařízeních osobám ve výkonu vazby, osobám ve výkonu zabezpečovací detence a osobám ve výkonu trestu odnětí svobody, příslušníkům a občanským zaměstnancům Vězeňské služby; v případě potřeby zabezpečuje zdravotní služby u mimovězeňských poskytovatelů zdravotních služeb.
- m) V rozsahu stanoveném zvláštním právním předpisem objasňuje a prověřuje vlastními pověřenými orgány trestné činy osob ve výkonu vazby, trestu odnětí svobody a zabezpečovací detence; ve spolupráci s Generální inspekcí bezpečnostních sborů se podílí na předcházení a odhalování trestné činnosti příslušníků Vězeňské služby a občanských zaměstnanců zařazených k výkonu práce ve Vězeňské službě spáchané při výkonu služby nebo při plnění pracovních úkolů.¹⁴

5.2 Typy věznic

V současné době spravuje Vězeňská služba ČR 37 věznic a 2 ústavy pro výkon zabezpečovací detence.¹⁵ Vazební věznice a věznice se dělí do čtyř základních skupin podle míry vnější ostrahy. O tom, do kterého typu věznice bude odsouzený umístěn, rozhoduje soud podle závažnosti spáchaného trestného činu.

- Věznice s dohledem – zde vykonávají trest odsouzení, kteří spáchali trestný čin z nedbalosti a dosud nebyli ve výkonu trestu odnětí svobody pro úmyslný trestný čin. Vězni se mohou volně pohybovat po věznici, většinou pracují mimo věznici, kde na ně dohlíží vychovatel alespoň jednou týdně. Ředitel věznice jim může povolit volný pohyb na sportovních a kulturních akcích a na bohoslužbách.
- Věznice s dozorem – v těchto věznicích si odpykávají trest odsouzení, kteří již byli ve výkonu trestu odnětí svobody pro úmyslný trestný čin, a osoby, které byly odsouzeny za úmyslný trestný čin k odnětí svobody v trvání do tří let a

¹⁴ §2 zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky ze dne 17. listopadu 1992

¹⁵ Mapa vazebních věznic, věznic a detenčních ústavů – příloha č. 6

ještě ve výkonu trestu za úmyslný trestný čin nebyly. Vězni se pohybují po věznici organizovaně pod dohledem Vězeňské služby, pracují na nestřežených pracovištích mimo věznici, kde na ně dohlíží zaměstnanec Vězeňské služby alespoň jednou za hodinu. Pokud vězeň plní pracovní úkoly může ředitel povolit volný pohyb mimo věznici.

- Věznice s ostrahou – zde vykonávají trest odsouzení, kteří spáchali úmyslně trestný čin a byli odsouzeni k odnětí svobody do osmi let a nejsou u nich předpoklady pro zařazení do jiné skupiny. Vězni se pohybují po věznici organizovaně pod dohledem zaměstnance Vězeňské služby a pracují na pracovištích ve věznici nebo na střežených pracovištích mimo věznici, kde dohled nad nimi je prováděn minimálně jedenkrát za 45 minut.
- Věznice se zvýšenou ostrahou – do této věznice se zařazují vězni, kteří byli odsouzeni k doživotnímu trestu odnětí svobody, zvláště nebezpeční recidivisté, osoby odsouzené za velmi závažný úmyslný trestný čin k odnětí svobody nejméně osmi let a osoby odsouzené za úmyslný trestný čin, které za posledních pět let uprchly z vazby nebo z výkonu trestu. Vězni se pohybují organizovaně pod vedením příslušníka vězeňské služby. Pracují v prostorách věznice nebo přímo na celách, za žádných okolností se jim nepovoluje volný pohyb.

5.3 Vazební věznice

Vazební věznice a Ústav pro výkon zabezpečovací detence Brno

- výkon vazby,
- oddělení s dozorem,
- oddělení s ostrahou,
- oddělení s ostrahou se zesíleným stavebně technickým zabezpečením.

Vazební věznice České Budějovice

- výkon vazby,
- oddělení s dozorem (objekt České Budějovice),
- oddělení s dohledem (objekt Pracov),
- oddělení s dozorem (objekt Pracov).

Vazební věznice Hradec Králové

- výkon vazby,
- oddělení s dozorem (objekt Hradec Králové),

- oddělení s ostrahou (objekt Hradec Králové),
- oddělení s dohledem (objekt Pouchov).

Vazební věznice Liberec

- výkon vazby,
- oddělení výkonu s dozorem,
- oddělení s ostrahou,
- oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených s poruchou duševní a poruchou chování ve věznici s dozorem.

Vazební věznice Litoměřice

- výkon vazby,
- oddělení s dozorem.

Vazební věznice Olomouc

- výkon vazby,
- oddělení s dozorem.

Vazební věznice Ostrava

- výkon vazby,
- oddělení s dozorem pro výkon trestu odsouzených žen,
- oddělení s dozorem pro výkon trestu odsouzených mužů,
- oddělení s ostrahou pro výkon trestu odsouzených mužů,
- oddělení s dozorem se zesíleným stavebně technickým zabezpečením pro výkon trestu odsouzených mužů,
- oddělení s ostrahou se zesíleným stavebně technickým zabezpečením pro výkon trestu odsouzených mužů,
- oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených trvale pracovně nezařaditelných mužů ve věznici s dozorem.

Vazební věznice Praha – Pankrác

- výkon vazby,
- oddělení s dohledem,
- oddělení s dozorem,
- oddělení s ostrahou,
- oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených trvale nezařaditelných mužů ve věznici s ostrahou.

Vazební věznice Praha – Ruzyně

- výkon vazby,
- oddělení s dozorem pro výkon trestu odsouzených mužů (objekt Ruzyně),
- oddělení s ostrahou pro výkon trestu odsouzených mužů (objekt Ruzyně),
- oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených trvale pracovně nezařaditelných mužů ve věznici s dozorem (objekt Ruzyně),
- oddělení s dozorem pro výkon trestu odsouzených žen (objekt Ruzyně),
- oddělení s dohledem pro výkon trestu odsouzených žen (objekt Řepy),
- oddělení s dozorem pro výkon trestu odsouzených žen (objekt Řepy),
- oddělení s dohledem pro výkon trestu odsouzených žen (objekt Velké Přílepy),
- oddělení s dozorem pro výkon trestu odsouzených žen (objekt Velké Přílepy),
- oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených trvale pracovně nezařaditelných žen ve věznici s dohledem (objekt Řepy).

Vazební věznice Teplice

- výkon vazby,
- oddělení s dozorem.

5.4 Věznice

Věznice Bělušice

- věznice s ostrahou,
- oddělení s dozorem,
- oddělení s ostrahou,
- oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených s poruchou osobnosti a chování, způsobenou užíváním návykových látek ve věznici s ostrahou.

Věznice Břeclav

- věznice s ostrahou,
- zvláštní oddělení pro výkon vazby,
- oddělení s dohledem,
- oddělení s ostrahou,
- oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených trvale pracovně nezařaditelných ve věznici s dohledem,
- oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených trvale pracovně nezařaditelných ve věznici s ostrahou.

Věznice Drahonice

- věznice s dozorem,
- oddělení s dohledem,
- oddělení s dozorem.

Věznice Heřmanice

- věznice s ostrahou,
- oddělení s dozorem,
- oddělení s ostrahou,
- oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených s mentální retardací ve věznici s ostrahou,
- oddělení specializované pro výkon ochranného léčení protialkoholního a léčení pro patologické hráčství ve věznici s ostrahou.

Věznice Horní Slavkov

- věznice s ostrahou,
- oddělení s ostrahou,
- oddělení s ostrahou se zesíleným stavebně technickým zabezpečením,
- oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených s poruchou duševní a poruchou chování ve věznici s ostrahou.

Věznice Jiřice

- věznice s ostrahou,
- oddělení s dozorem,
- oddělení s ostrahou,
- oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených s poruchou duševní a poruchou chování ve věznici s ostrahou.

Věznice Karviná

- věznice se zvýšenou ostrahou,
- oddělení s dozorem,
- oddělení s ostrahou,
- oddělení se zvýšenou ostrahou,
- oddělení se zvýšenou ostrahou se zesíleným stavebně technickým zabezpečením,
- oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených s mentální retardací ve věznici se zvýšenou ostrahou,

- oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených trvale pracovně nezařaditelných ve věznici s ostrahou,

- oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených trvale pracovně nezařaditelných ve věznici se zvýšenou ostrahou.

Věznice Kuřim

- věznice s ostrahou,

- oddělení s dozorem,

- oddělení s ostrahou,

- oddělení specializované pro výkon ochranného léčení sexuologického ve věznici s ostrahou.

Věznice Kynšperk nad Ohří

- věznice s dozorem,

- oddělení s dozorem.

Věznice Mírov

- věznice se zvýšenou ostrahou,

- oddělení s dozorem,

- oddělení s ostrahou,

- oddělení se zvýšenou ostrahou,

- oddělení se zvýšenou ostrahou se zesíleným stavebně technickým zabezpečením

- oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených s poruchou duševní a poruchou chování ve věznici se zvýšenou ostrahou.

Věznice Nové Sedlo

- věznice s dozorem,

- oddělení s dozorem,

- oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených s poruchou osobnosti a chování, způsobenou užíváním návykových látek ve věznici s dozorem.

Věznice Odolov

- věznice s dozorem (objekt Odolov),

- věznice s dohledem (objekt Přední Labská),

- oddělení s dohledem (objekt Odolov),

- oddělení s dozorem (objekt Odolov),

- oddělení s dohledem (objekt Přední Labská),

- oddělení s dozorem (objekt Přední Labská).

Věznice a ústav pro výkon zabezpečovací detence Opava

- věznice s dozorem (objekt Krnovská),
- věznice s ostrahou (objekt Olomoucká),
- oddělení s dozorem (objekt Krnovská),
- oddělení specializované pro výkon ochranného léčení protitoxikomanického, protialkoholního a léčení pro patologické hráčství u odsouzených mužů ve věznici s dozorem (objekt Krnovská),
- oddělení s dohledem pro výkon trestu odsouzených žen (objekt Olomoucká),
- oddělení s dozorem pro výkon trestu odsouzených žen (objekt Olomoucká),
- oddělení s ostrahou pro výkon odsouzených žen (objekt Olomoucká),
- oddělení se zvýšenou ostrahou pro výkon odsouzených žen (objekt Olomoucká),
- oddělení se zesíleným stavebně technickým zabezpečením pro výkon trestu odsouzených žen ve věznici se zvýšenou ostrahou (objekt Olomoucká),
- oddělení specializované pro výkon ochranných léčení protitoxikomanického, protialkoholního a léčení pro patologické hráčství u odsouzených žen ve věznici s dohledem (objekt Olomoucká),
- oddělení specializované pro výkon ochranných léčení protitoxikomanického, protialkoholního a léčení pro patologické hráčství u odsouzených žen ve věznici s dozorem (objekt Olomoucká),
- oddělení specializované pro výkon ochranných léčení protitoxikomanického, protialkoholního a léčení pro patologické hráčství žen ve věznici s ostrahou (objekt Olomoucká),
- oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených žen s poruchou duševní a poruchou chování ve věznici s dozorem (objekt Olomoucká),
- oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených žen s poruchou duševní a poruchou chování ve věznici s ostrahou (objekt Olomoucká),
- oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených žen s poruchou duševní a poruchou chování ve věznici se zvýšenou ostrahou (objekt Olomoucká).

Věznice Oráčov

- věznice s ostrahou,
- oddělení s dozorem,
- oddělení s ostrahou.

Věznice Ostrov

- věznice s dozorem,
- zvláštní oddělení pro výkon vazby,
- oddělení s dozorem,
- oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených s poruchou osobnosti a chování, způsobenou užíváním návykových látek ve věznici s dozorem.

Věznice Pardubice

- věznice s ostrahou,
- oddělení pro výkon trestu mladistvých,
- oddělení s dozorem,
- oddělení s ostrahou,
- oddělení specializované pro výkon trestu trvale nezařaditelných ve věznici s dozorem,
- oddělení specializované pro výkon trestu trvale pracovně nezařaditelných ve věznici s ostrahou.

Věznice Plzeň

- věznice s ostrahou,
- zvláštní oddělení pro výkon vazby,
- oddělení pro výkon trestu mladistvých,
- oddělení s ostrahou,
- oddělení se zvýšenou ostrahou,
- oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených s poruchou osobnosti a chování, způsobenou užíváním návykových látek ve věznici s ostrahou.

Věznice Příbram

- věznice s ostrahou,
- oddělení s dohledem,
- oddělení s dozorem,
- oddělení s ostrahou,
- oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených s poruchou osobnosti a chování, způsobenou užíváním návykových látek ve věznici s ostrahou.

Věznice Rapotice

- věznice s dozorem,

- oddělení s dohledem,
- oddělení s dozorem.

Věznice Rýnovice

- věznice s ostrahou,
- oddělení s dozorem,
- oddělení s ostrahou,
- oddělení se zesíleným stavebně technickým zabezpečením,
- oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených s poruchou duševní a poruchou chování ve věznici s ostrahou,
- oddělení specializované pro výkon ochranného léčení protitoxikomanického ve věznici s ostrahou.

Věznice Stráž pod Ralskem

- věznice s ostrahou,
- oddělení s dozorem,
- oddělení s dozorem se zesíleným stavebně technickým zabezpečením,
- oddělení s ostrahou,
- oddělení s ostrahou se zesíleným stavebně technickým zabezpečením,
- oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených s mentální retardací ve věznici s dozorem.

Věznice Světlá nad Sázavou

- věznice s ostrahou,
- zvláštní oddělení pro výkon vazby,
- oddělení s dozorem pro výkon trestu odsouzených žen,
- oddělení s ostrahou pro výkon trestu odsouzených žen,
- oddělení se zvýšenou ostrahou pro výkon odsouzených žen,
- oddělení pro výkon trestu odsouzených mladistvých žen,
- oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených žen trvale pracovně nezařaditelných ve věznici s dohledem,
- oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených žen trvale pracovně nezařaditelných ve věznici s dozorem,
- oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených žen trvale pracovně nezařaditelných ve věznici s ostrahou,

- oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených žen trvale pracovně nezařaditelných ve věznici se zvýšenou ostrahou,

- oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených matek nezletilých dětí ve věznici s dohledem,

- oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených matek nezletilých dětí ve věznici s dozorem,

- oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených matek nezletilých dětí ve věznici s ostrahou.

Věznice Valdice

- věznice se zvýšenou ostrahou,

- oddělení s dozorem,

- oddělení s ostrahou,

- oddělení se zvýšenou ostrahou,

- oddělení se zvýšenou ostrahou se zesíleným stavebně technickým zabezpečením,

- oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených s poruchou duševní a poruchou chování ve věznici se zvýšenou ostrahou,

- oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených s poruchou osobnosti a chování způsobenou užíváním návykových látek ve věznici se zvýšenou ostrahou.

Věznice Vinařice

- věznice s ostrahou,

- oddělení s dozorem,

- oddělení s ostrahou,

- oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených s mentální retardací ve věznici s ostrahou.

Věznice Všehrdy

- věznice pro mladistvé,

- oddělení pro výkon trestu mladistvých,

- oddělení s dohledem,

- oddělení s dozorem,

- oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených s poruchou osobnosti a chování, způsobenou užíváním návykových látek ve věznici s dozorem.

Věznice Znojmo

- věznice s dozorem,
- zvláštní oddělení pro výkon vazby,
- oddělení s dozorem,
- oddělení s ostrahou,
- oddělení specializované pro výkon ochranného léčení protitoxikomanického ve věznici s dozorem.

5.5 Osobnosti Vězeňské služby České republiky

Po sametové revoluci se v čele Vězeňské služby ČR vystřídalo několik generálních ředitelů, včetně jedné generální ředitelky. 5. ledna 1990 odvolala tehdejší ministryně spravedlnosti JUDr. Dagmar Burešová náčelníka správy SNV plk. RSDr. Jaroslava Konečného a na jeho místo jmenovala plk. JUDr. Mirko Huleja, kterého ještě v tom samém roce vystřídal plk. JUDr. Zdeněk Karabec, CSc.

JUDr. Zdeněk Karabec, CSc.

7. ledna 1994 uzavřel Dohodu o duchovní péči mezi Vězeňskou službou České republiky a církvemi sdružené v Ekumenické radě církví České republiky jako členové a pozorovatelé zastoupené předsedou jejich řídicího výboru ThMgr. Pavlem Smetanou a římskokatolickou církví zastoupenou předsedou České biskupské konference arcibiskupem PhDr. Miloslavem Vlkem.

Za jeho působení došlo k prověrkám morální bezúhonnosti a profesionální způsobilosti příslušníků, jejich schopností pracovat ve vězeňství. Došlo k ujednocení zásadních stanovisek, byla změněna celá struktura řízení, např. novelizován řád výkonu trestu odnětí svobody. Byly novelizovány vnitřní předpisy, zejména výkon strážní a eskortní služby, způsob rozúčtování odměn odsouzených, organizace zdravotnické služby a byly připraveny návrhy na vydání nového zákona o výkonu trestu odnětí svobody a zákona o výkonu vazby. Byl zřízen Institut vzdělávání¹⁶ pro rekvalifikaci příslušníků a pracovníků ve vězeňství. Organizačně bylo připraveno zavedení Justiční stráže jako zcela nové složky vězeňského systému. Pro příslušníky byly vyvzorovány nové uniformy. Začalo se se zaváděním výpočetní techniky. V roce 1992 byla přijata

¹⁶ Institut vzdělávání VS ČR, fotografie – příloha č. 14

Koncepce českého vězeňství. V neposlední řadě za jeho působení v čele Vězeňské služby ČR došlo k reorganizaci ředitelství a byl vydán nový organizační řád s účinností od 1. ledna 1993. Došlo k zcivilnění části zaměstnanců.

JUDr. Zdeněk Karabec, CSc. 14. února oslavil osmdesáté narozeniny.

Mgr. Kamila Meclová

Dalším významným generálním ředitelem, resp. generální ředitelkou byla plk. Mgr. Kamila Meclová. Narodila se v roce 1948. Předtím, než začala studovat psychologii na Univerzitě Karlově, pracovala v kojeneckém ústavu. Po absolvování univerzity pracovala rok jako kurátorka pro romskou problematiku při ONV Kladno.

Ve vězeňství působila od roku 1976, pracovala jako psycholožka ve Věznici Vinařice a od roku 1990 jako ředitelka věznice pro ženy v Pardubicích. V roce 1995 přišla na generální ředitelství, kde působila na postu 1. náměstkyně generálního ředitele Vězeňské služby ČR a po pěti letech se stala generální ředitelkou. V roce 2005 byla odvolána tehdejším ministrem spravedlnosti JUDr. Pavlem Němcem. Po odvolání až do roku 2010 pracovala jako ředitelka ve Věznici Světlá nad Sázavou.

Prosazovala změny v parlamentu v otázkách vězeňství, které jsou nyní platné v zákoně č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Účastnila se mnohých mezinárodních konferencí a byla i při jednání o změně trestního práva. V lednu 2000 se jí velice dobře podařilo potlačit vzpouru v polovině českých věznic. Dala vznik oddělení pro matky nezletilých dětí, zlepšila zacházení s mladistvými odsouzenými, zlepšila podmínky ve věznicích.¹⁷

PhDr. Aleš Kýr

Aleš Kýr studoval na filozofické fakultě v Brně, kde složil státní zkoušky v oboru sociologie. Dalším studiem, které dokončil v roce 1979, bylo postgraduální studium na pedagogické fakultě Univerzity Karlovy. Titul doktora filozofie obhájil v roce 1985 na katedře sociologie v Brně. V té době již pracoval v tehdejším řídicím a administrativním centru vězeňství v Praze. Po revoluci pracoval jako ředitel sekretariátu generálního ředitele Vězeňské služby ČR. *„PhDr. Aleš Kýr počátkem 90. let podporou mezinárodního kontextu nové koncepce vzdělávání českého vězeňského*

¹⁷ Kamila Meclová – fotografie – příloha č. 8

personálu ovlivňoval i rozvoj Institutu vzdělávání Vězeňské služby České republiky. Od roku 1994 pod záštitou Rady Evropy a Kanceláře prezidenta České republiky pravidelně jednou za dva roky Vězeňská služba České republiky pořádala konference v Kroměříži, které hostily vězeňské odborníky z několika států světa. Jako hlavní organizátor prvních konferencí se opět osvědčil Aleš Kýr. Několik let byl také spolupracovníkem Výboru proti mučení Rady Evropy (CPT) a Rady vlády České republiky pro lidská práva.“¹⁸

V roce 1991 Aleš Kýr inicioval vznik Kabinetu dokumentace a historie Vězeňské služby České republiky. Historie českého vězeňství byla poprvé prezentována na konferenci v Kroměříži v roce 1994, kde měla velký úspěch. Díky tomu se stala základem stálé expozice v Památníku, který je umístěn ve Vazební věznici Praha – Pankrác. V roce 2000 se stal vedoucím Kabinetu dokumentace a historie, kterým je dodnes.

PhDr. Aleš Kýr je nositelem pěti resortních vyznamenání Vězeňské služby ČR. Letos Aleš Kýr oslaví pětadesáté narozeniny.¹⁹

¹⁸ Časopis České vězeňství č. 4/2009, strana 30

¹⁹ Aleš Kýr – fotografie – příloha č. 9

6. Koncepce vězenství

6.1 Účel a cíl Koncepce českého vězeňství

Stručně řečeno jde o aplikaci Evropských vězeňských pravidel o rozvinutí a prohloubení diferencovaného zacházení s jednotlivými kategoriemi vězňů a vytvoření legislativních, materiálních a personálních předpokladů pro transformaci vězeňství v systému sociální služby pro společnost. Koncepce českého vězeňství byla přijata v roce 1991. V roce 2005 byla vydána nová Koncepce rozvoje českého vězeňství do roku 2015, která byla v roce 2008 aktualizována.

V roce 1989 nastoupilo vězeňství v České republice cestu radikální transformace. *„Koncepce rozvoje českého vězeňství, stanovená v roce 1991, byla naplněna, pokud se týče cílů a obsahu zacházení s vězni. Méně pak došla naplnění týkající se záměrů decentralizace řízení a vytvoření vhodných materiálních podmínek pro řádnou správu vězeňství. S postupnou stabilizací společenského a politického systému dochází i ke stabilizaci českého vězeňství. Vývoj ve světě i v Evropě se však nezastavuje. Penologické koncepty kolísají mezi tendencemi dekriminalizace a depenalizace na jedné straně a důrazem na prosazování práva a pořádku na straně druhé. Kolísají při řešení zásadního dilematu „zacházení versus trest“. Jsou nejednotné v názoru, do jaké míry může akcent na bezpečnost ve věznicích limitovat požadavky na další liberalizaci, humanizaci. Mění se i situace ekonomická a mění se i kontexty mezinárodně politické. Vzhledem k výše uvedenému je nutné konstatovat, že původní, více než 10 let stará koncepce, nemůže plně reflektovat aktuální vývojové trendy. Zároveň je nutné reagovat na vstup České republiky do Evropské unie. A to jsou důvody, proč bylo rozhodnuto o zformulování a zpracování koncepce nové, které zajistí další kontinuální rozvoj českého vězeňství.“*²⁰

Základní principy jednání s vězněnými osobami vyplývají především z Všeobecné deklarace lidských práv, českého právního řádu a Doporučení Rady Evropy.

²⁰ Koncepce rozvoje českého vězeňství do roku 2015 , vydána 21. 9. 2005, strana 6

6.2 Základní principy Evropských vězeňských pravidel

1. Se všemi osobami zbavenými svobody bude zacházeno tak, aby byla respektována jejich lidská práva.
2. Osobám zbaveným svobody budou ponechána veškerá práva, která jim nebyla zákonně odňata uložením výkonu trestu nebo vazby.
3. Omezení ukládaná osobám zbaveným svobody budou v nezbytně minimálním rozsahu a úměrná legitimnímu účelu, pro který byla uložena.
4. Vězeňské podmínky, které porušují lidská práva vězňů, nelze ospravedlnit nedostatkem prostředků.
5. Život ve vězení se musí co možná nejvíce přibližovat pozitivním aspektům života na svobodě.
6. Výkon trestu bude zajišťován tak, aby umožnil osobám zbaveným svobody jejich opětovné začlenění do svobodné společnosti.
7. Je nutno podporovat spolupráci s externími sociálními službami a co možná nejvíce i zapojení občanských sdružení do vězeňského života.
8. Vězeňští pracovníci vykonávají důležitou veřejnou službu a jejich přijímání, zaškolení i pracovní podmínky jim musí umožnit udržování vysoké úrovně jejich péče o uvězněné osoby.
9. Ve všech věznicích musí probíhat pravidelné státní inspekce a nezávislé kontroly.

6.3 Hlavní zásady evropských vězeňských pravidel

1. Odnětí svobody se má provádět za takových materiálních a mravních podmínek, která zabezpečují respekt k důstojnosti člověka a jsou v souladu s těmito pravidly.
2. Pravidla se aplikují nestranně. Nelze diskriminovat na základě rasy, barvy pleti, pohlaví, jazyka, politického nebo jiného přesvědčení, národnostního nebo sociálního původu, narození, hospodářského nebo jiného postavení. Je třeba respektovat náboženské vyznání a mravní nařízení skupiny, ke které vězeň náleží.
3. Účelem jednání s osobami ve vězení je zachování jejich zdraví a sebeúcty, a pokud to doba výkonu trestu dovolí, rozvíjet jejich osobní pocit odpovědnosti

a podporovat ty postoje a dovednosti, které jim pomohou k návratu do společnosti s co největší nadějí vést, po propuštění, soběstačný život respektující zákony.

4. Věznice se budou pravidelně kontrolovat kvalifikovanými a zkušenými inspektory jmenovanými příslušným úřadem. Jejich úkolem je zejména to, aby sledovali, zda a jak dalece jsou tyto ústavy vedeny dle platných zákonů a předpisů, cílů vězeňských služeb a požadavků těchto pravidel.
5. Se zvláštním ohledem na zákonnost výkonu vazebních opatření se ochrana osobních práv vězňů zabezpečí prostřednictvím kontroly prováděné v souladu s vnitrostátními předpisy soudním nebo jiným řádně ustanoveným úřadem, oprávněným navštěvovat vězně, aniž by spadal pod vězeňskou správu.
6. Tato pravidla budou lehce přípustná personálu v národních jazycích. Je třeba učinit je přístupná i pro vězně, a to pokud možno v jazyce, kterému rozumí.

6.4 Koncepce rozvoje českého vězeňství do roku 2015

Koncepce českého vězeňství do roku 2015 je rozdělena na kapitoly: bezpečnost; výkon vazby; výkon trestu odnětí svobody; zdravotnictví; organizace, řízení a styk s veřejností; zabezpečení a správa vězeňství.

Základní cíle Koncepce rozvoje českého vězeňství do roku 2015:

- Koncipováním a naplněním nové bezpečnostní doktríny, jejímž základem bude komplementární působení prvků vnější bezpečnosti a bezpečnosti dynamické, zajistit přiměřenou míru bezpečnosti a bezpečí pro společnost, vězně a vězeňský personál.
- K objektivnějšímu posuzování a efektivnější eliminaci rizik, představovaných jednotlivými vězňenými osobami, koncipovat a realizovat nově diagnostikování, klasifikací a umístování vězňených osob; přitom akceptovat principy založené na metodě hodnocení rizik a potřeb.
- Činit kroky k dalšímu zintenzivnění spolupráce s Probační a mediační službou České republiky.
- Zjednodušit strukturu vězeňských zařízení, přičemž základ této struktury budou tvořit pouze tři typy věznic, a to věznice pro výkon trestu odnětí svobody

s dozorem, věznice pro výkon trestu odnětí svobody s ostrahou a vazební věznice.

- Na základě zkušeností z rozvinutých vězeňských systémů zvýšit zásadně účast na odborných diagnostických pracovištích vězeňské služby při zařazování a přeřazování odsouzených do typů věznic.
- Zpracovat a realizovat strategii zaměstnávání vězněných osob směřující k rozšíření možností zaměstnávání, přitom počítat též se zaměstnáváním během výkonu vazby.
- Činit kroky k žádoucím změnám vězeňské architektury, a to především s cílem modernizace vězeňských zařízení, případně výstavby nových.
- Být moderním, dynamickým systémem, jenž je otevřen odůvodněným změnám. K tomu orientovat vztahy s veřejností, s institucemi a organizacemi, včetně Koncepce aktivních zahraničních kontaktů.
- V návaznosti na koncepční změny ve zdravotnictví veřejném a s ohledem na specifické potřeby vězeňství dořešit systém zdravotnické péče o vězněné osoby i personál.
- Činit kroky k tomu, aby případný další nárůst (nebo stagnace) počtu vězněných osob nebyl důvodem k rezignaci na dosažení strategických cílů.

Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo nastínit vývoj českého vězeňství od jeho počátku se zaměřením na významné osobnosti, které české vězeňství nějakým způsobem ovlivnily. Dalším cílem bylo přiblížit Vězeňskou službu ČR a Koncepti rozvoje českého vězeňství, jako penitenciární praxi, která má přímou souvislost se sociální pedagogikou, ukotvenou v programech zacházení s vězni (resocializace).

Historie nám ukázala, že lidský život neměl velkou cenu, vězni byli nelidsky mučeni a věznění a trest smrti byl, z dnešního pohledu, ukládán i za lehčí zločiny. Ačkoliv za vlády Marie Terezie došlo k zrušení trestu smrti, nemělo to dlouhého trvání. Teprve v roce 1989 byl vykonán naposledy trest smrti u pětinasobného vraha.

Po první světové válce došlo k vydání nových právních předpisů upravujících výkon vězeňství. Významný úspěch na formování poválečného vězeňství měl JUDr. Emil Lány, který se podílel na zlepšení poměrů ve věznicích a trestnicích, zejména v oblasti zacházení s vězni, rozdělení vězňů podle závažnosti spáchaného deliktu a v neposlední řadě vzdělávání vězeňského personálu

Během druhé světové války se nedá hovořit o českém vězeňství. Justiční a vězeňský systém převzala protektorátní vláda. Vznikaly koncentrační a pracovní tábory, kde končily nejen odpůrci systému a političtí vězni, ale i lidé s odlišnými antropologickými rysy tzv. „nečistá rasa“.

Od roku 1945, kdy přišla k moci komunistická strana, se vězeňství začalo navracet k původním záměrům, které byly před válkou. Nedochovalo jen k věznění osob za spáchání zločinu, ale docházelo k věznění lidí, kteří nesouhlasili s režimem této země, tzv. politických vězňů. Ochrana osobnosti vězňů nebyla nikterak upravena, odsouzení byli umisťováni dohromady a tím vznikl problém vzájemného škodlivého ovlivňování a vznikla potřeba diferenciací odsouzených. Po přijetí nového zákona v roce 1965 byla zavedena diferenciací dle kriminální narušenosti. Trest plnil funkci odstrašující s odplatou, výchovnou, eliminační a jediných výchovným prostředkem byla práce, v té době byla povinnost pracovat. Vězni byli využíváni na budování hospodářství země bez ohledu na vhodnost pracovišť či zdravotní stav vězně. V roce 1967 byl založen Jiřím Čepelákem Výzkumný ústav penologický, který fungoval

až do roku 1980. Tento ústav rozvíjel nové terapeutické a diagnostické metody práce s odsouzenými, ověřoval různé formy resocializace a prováděl výzkum ve vězeňství.

Po sametové revoluci nastoupilo české vězeňství cestu transformace. Základním požadavkem reformy vězeňství je humanizace trestu odnětí svobody a to zrušením trestu smrti. Podstata humanizace spočívala v uznání vězňů jako občanů, neponižovat jejich důstojnost, zabezpečení vhodných materiálních podmínek pro jejich život ve vězeňských zařízeních, garantovat základní práva a svobody a tím odsouzené vychovávat, aby vedli po propuštění řádný život. Změnil se Sbor nápravné výchovy na Vězeňskou službu ČR, byl přijat zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráži České republiky.

Také byla přijata Koncepce rozvoje českého vězeňství do roku 2015. I když se nepodařilo všechny cíle splnit, lze konstatovat, že stávající vězeňský systém prošel mnoha výraznými změnami. Pokud rozeberu základní cíle Koncepce rozvoje českého vězeňství do roku 2015 musím říct, že více toho bylo splněno. Vězeňská služba ČR začala spolupracovat s Probační a mediační službou České republiky. Činnost této služby spočívá v sociální práci a je zaměřena na přípravu odsouzených po jejich propuštění do občanského života. Zatím se nepodařilo zjednodušit strukturu vězeňských zařízení na pouhé tři typy věznic, a to věznice pro výkon trestu odnětí svobody s dozorem, s ostrahou a vazební věznice. Stále máme čtyři typy věznic, a to s dohledem, s dozorem, s ostrahou a se zvýšenou ostrahou. Od 1. ledna 2009 v České republice existuje zabezpečovací detence, je to ochranné opatření pro pachatele, jejichž duševní stav trvale nebo dočasně způsobuje, že se dopouštějí trestné činnosti, například sexuální devianti, u kterých selhala ochranná léčba. Ústav zabezpečovací detence je při vazební věznici Brno a Opava.

Věznice začínají být přeplněné, došlo k nárůstu vězněných osob, jen v letošním roce v měsíci březnu byl počet kolem 23 809 odsouzených.²¹ A to je problém nejen ubytovacích kapacit, ale i problém ekonomický, protože průměrné náklady na jednoho vězně činí 782,00 Kč na den.²² Schválený rozpočet na rok 2012 je nižší než v roce 2011 a počet odsouzených je vyšší než v loňském roce.²³ Co se týká výkonu vazby, Vězeňská služba ČR se snaží přiblížit podmínky odsouzených k evropským standardům.

²¹ Vývoj počtu vězňů v letech 200 – 2012, graf – příloha č. 10

²² Náklady na vězně v roce 2011, tabulka – příloha č. 11

²³ Vývoj rozpočtu, graf – příloha č. 12

A to nejen novým materiálním vybavením, ať už nábytkem nebo ošacením, ale i programy, které jsou především preventivně výchovné, vzdělávací, zájmové a sportovní. I ve výkonu trestu mají odsouzení programy zacházení a v rámci pracovní aktivity, speciálně – výchovné aktivity, vzdělávací aktivity a zájmové aktivity. Současné programy zacházení jsou realizovány pod dohledem odborného vězeňského personálu a z funkce resocializační mají velký vliv na odsouzené, kteří mají možnost přehodnotit svůj dosavadní způsob života a zamyslet se nad možnostmi změny v budoucím období.

Přesto, že platí povinnost pracovat, některé odsouzené k práci nikdo nedonutí, jiní jsou naopak za práci rádi, neboť nechtějí trávit čas jen na ubytovnách. Způsob zaměstnávání vězňů je buď uvnitř věznice na vnitřních provozech nebo pomocí střediska hospodářské činnosti věznice, anebo práci nabízí podnikatelé mimo Vězeňskou službu ČR. Letos nezaměstnanost mírně klesla oproti roku 2011, kdy byla zaměstnanost 59,63%, letos v únoru bylo zaměstnáno 57,35% odsouzených. Nejvyšší zaměstnanost byla v roce 2010, kdy dosáhla 62,32%.²⁴ Odsouzení mohou absolvovat rekvalifikační kurzy. Vězeňská služba ČR umožní získat základní vzdělání, vyučení v oboru, středoškolské i vysokoškolské vzdělání.²⁵

Pokud si na závěr položím otázku, čím mě tato práce obohatila, co mě dala, tak upřímně mohu odpovědět, že jsem prošla celou historií až do současnosti a našla spoustu informací a faktů, které zaujaly nejenom mě, ale doufám, že i čtenáře této bakalářské práce.

²⁴ Vývoj zaměstnanosti vězňů v letech 2000 – 2012, graf – příloha č. 13

²⁵ Střední odborná učiliště, mapa – příloha č. 7

Resumé

Bakalářská práce „Osobnosti českého vězeňství“ popisuje etapy vězeňství od vzniku Velké Moravy až po současnost.

V této práci je zachyceno období rozpadu habsburské monarchie. V období první republiky, kdy bylo československé vězeňství na vysoké úrovni, se v Praze konal Mezinárodní kongres, který svolávala Mezinárodní komise pro trestní právo a vězeňství a na to navazující konference v Praze v roce 1931.

Následující období druhé světové války bylo těžké a nelze mluvit o žádném přínosu ani odkazu nejen pro vězeňství. Po porážce hitlerovského fašismu a nástupu komunismu trestní politika s vězeňskými zařízeními sloužily také jako nástroj politické moci.

Po sametové revoluci vzniká Vězeňská služba ČR a vydává se Koncepce rozvoje českého vězeňství.

Dokladem toho jsou životopisy osobností, které se na transformaci českého vězeňství podílely.

Anotace

Bakalářská práce „Osobnosti českého vězeňství“ popisuje historické vývojové etapy vězeňství až po současnost se zaměřením na osobnosti daného období. Práce je rozdělena do šesti kapitol, kdy v každé kapitole je popsáno určité období.

Annotation

The bachelor work „Personalities of Czech prison system“ describes historical periods of development of prison system up to the present times with a focus on personalities of each period. The work is divided into six chapters and each of them deals with one of the periods.

Klíčová slova

Historie, humanizace, koncepce, penologie, reforma, trest, vězeňství, věznění.

Key words

History, humanization, concept, penology, reform, sentence, prison system, imprisonment.

Seznam použité literatury

Zákony a vnitřní předpisy Vězeňské služby ČR:

1. Koncepce rozvoje českého vězeňství do roku 2015, Vězeňská služba České republiky, 2005
2. Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážce České republiky, ve znění pozdějších předpisů
3. Nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky č. 33/2011, o vazebních věznicích a profilaci věznic, vyhlášené dne 13. 7. 2011

Literatura:

4. GRUNTORÁD, J. *O československém vězeňství (sborník Charty 77)*, 1. vyd. Praha: Orbis, 1990. 198 stran. ISBN 80-235-0009-0
5. HÁLA, J. *Bolest a naděje vězeňství*, 1. vyd. Praha: Triton 2007. 127 stran. ISBN 978-80-7387-013-3
6. JŮZL, M., OLEJNÍČEK, A. *Penologie a penitenciární pedagogika, Úvod do studia předmětu*. Brno: Institut mezioborových studií, 2004. ISBN nevedeno
7. KÝR, A. *Způsoby zacházení s vězni v ČSR v letech 1945-1955, Přehled základních předpisů*. Opava: Slezské zemské muzeum, Institut vzdělávání Vězeňské služby ČR, 2002. ISBN nevedeno
8. ŘEHOŘ, A. *Metodické pokyny pro vypracování bakalářské a diplomové práce*, Brno: Institut mezioborových studií, 2008. ISBN nevedeno
9. SOCHŮREK, J. *Kapitoly z penologie, I. díl, úvod do teorie trestu a trestání*, Liberec: Technická univerzita, 2007, ISBN 55-045-07
10. SOCHŮREK, J. *Kapitoly z penologie, II. díl, teorie a praxe zacházení s vězňenými*, Liberec: Technická univerzita, 2007, ISBN 978-80-7372-204-3
11. TOMEK, P. *Dvě studie o československém vězeňství 1948 – 1989*, 1. vyd. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinu komunismu PČR, 2000. 86 stran. ISBN 80-902885-0-2
12. UHLÍK, J. *F.J.Řezáč – reformátor vězeňství a školství 19. století*, 1. vyd. Praha: Tiskárna Vazební věznice Praha – Pankrác 1997. ISBN nevedeno

13. UHLÍK, J. *Historie věznění a vězeňství v Čechách*, Praha: Vazební věznice Praha – Pankrác, 2006. ISBN neuvedeno

Časopisy, podpůrné materiály:

14. Časopis České vězeňství 4/2009
15. Časopis Historická penologie č. 1/2003. Praha: Institut vzdělávání – Kabinet dokumentace a historie VS ČR, 2003
16. Časopis Historická penologie č. 2/2003. Praha: Institut vzdělávání – Kabinet dokumentace a historie VS ČR, 2003
17. Časopis Historická penologie č. 1/2004. Praha: Institut vzdělávání – Kabinet dokumentace a historie VS ČR, 2004
18. Koncepce rozvoje českého vězeňství do roku 2015, Praha: Generální ředitelství VS ČR, 2005
19. Koncepce rozvoje vězeňství v ČR, bulletin studijní a výzkumné skupiny ředitelství SNV ČR, Praha 1991

Internetové stránky:

20. www.vscr.cz
21. www.totalita.cz
22. www.muzeum-sumperk.cz
23. www.uhersko.com
24. www.helcom.cz

Příloha

- 1) Kryštof Alois Lautner - portrét
- 2) František Josef Řezáč -portrét
- 3) Emil Pavel Lány – fotografie
- 4) Jiří Čepelák – fotografie
- 5) Oto Novotný – fotografie
- 6) Mapa vazebních věznic, věznic a detenčních ústavů
- 7) Mapa středních odborných učilišť
- 8) Kamila Meclová – fotografie
- 9) Aleš Kýr – fotografie
- 10) Vývoj počtu vězňů – graf
- 11) Náklady na vězně – tabulka
- 12) Vývoj rozpočtu – graf
- 13) Vývoj zaměstnanosti vězňů – graf
- 14) Institut vzdělávání VS ČR - fotografie

Příloha č. 1. - Kryštof Alois Lautner (www.muzeum-sumperk.cz)

Příloha č. 2. - František Josef Řezáč (www.wikipedia)

Příloha č. 3. - Emil Pavel Lány (www.uhersko.com)

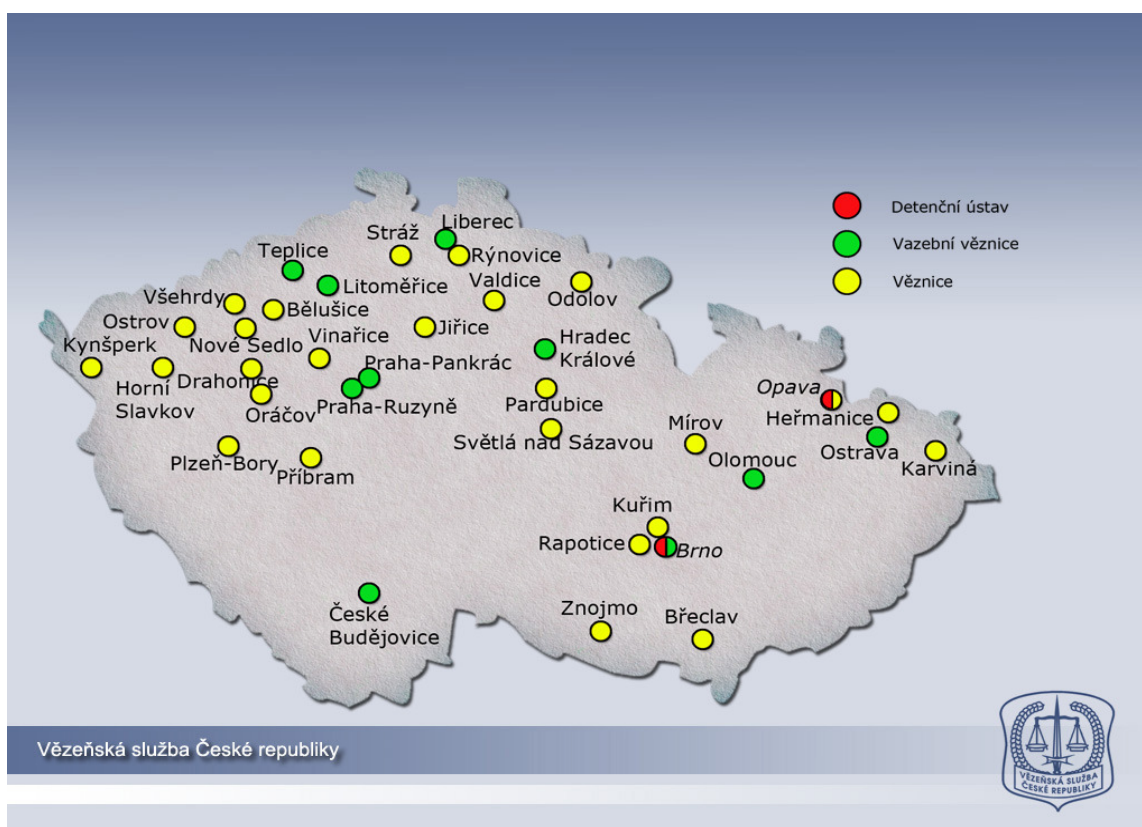
Příloha č. 4. – Jiří Čepelák (Historická penologie 2/2003)

Příloha č. 5. - Oto Novotný (Historická penologie 3/2003)

Příloha č. 6. – Mapa vazebních věznic, věznic a detenčních ústavů (www.vscr.cz)

Příloha č. 7. – Mapa středních odborných učilišť (www.vscr.cz)

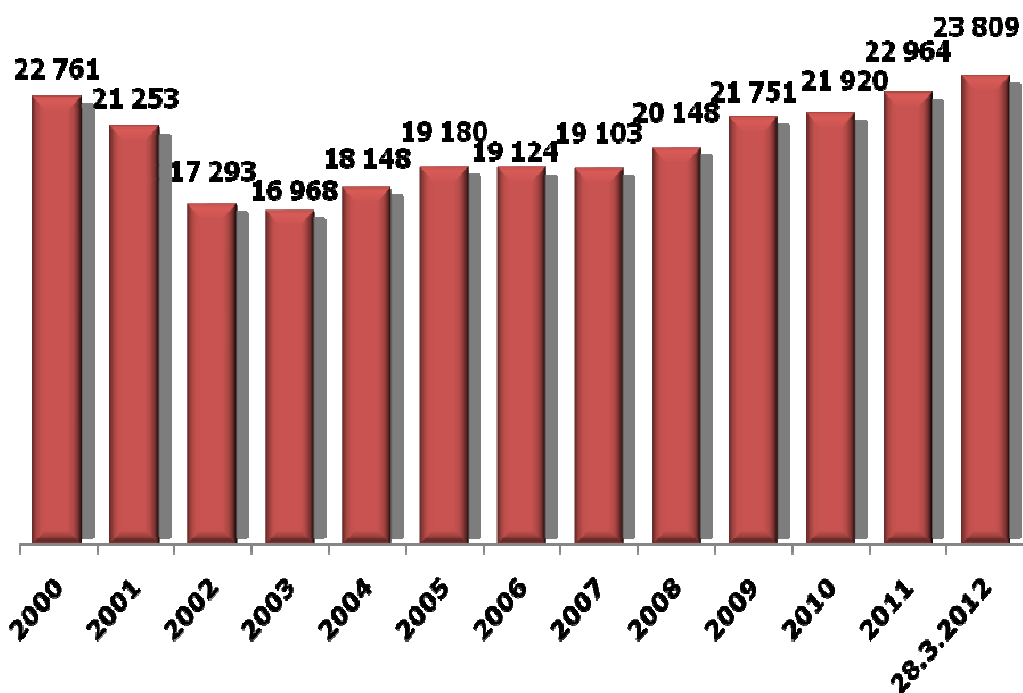
Příloha č. 8. – Kamila Meclová (www.vscr.cz)

Příloha č. 9. – Aleš Kýr (www.vscr.cz)

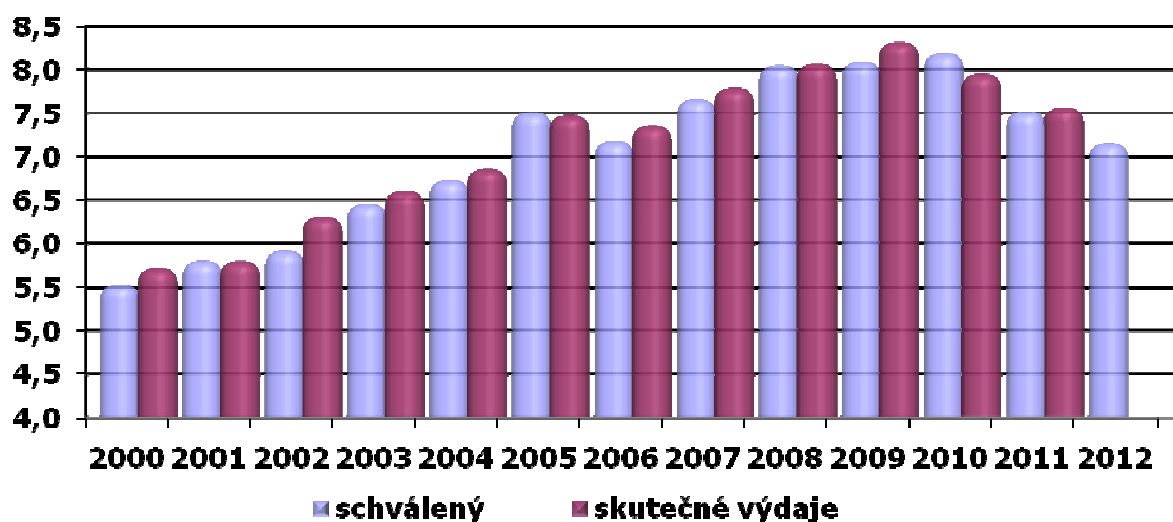
Příloha č. 10 - Vývoj počtu vězňů v letech 2000 – 2012 (www.vscr.cz)

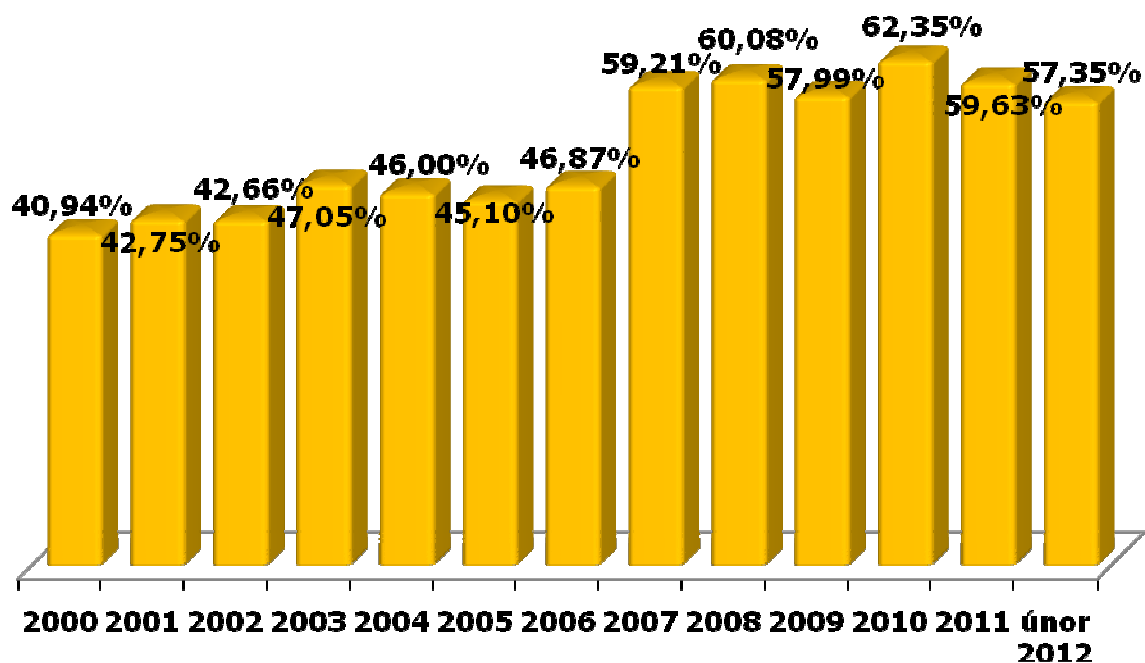
Příloha č. 11. - Náklady na vězně v roce 2011 (www.vscr.cz)

Kč/Eur	Minimum	Maximum	Průměr
Náklady na jednoho vězně denně	423 Kč (17 Eur)	1 392 Kč (57 Eur)	782 Kč (22 Eur)
Průměrné roční náklady na jednoho vězně	285 430 Kč (11 608 Eur)		
Celkové náklady na všechny vězně	6,55 miliardy (267 milionů Eur)		

Příloha č. 12. - Vývoj rozpočtu v miliardách (www.vscr.cz)

Příloha č. 13. - Vývoj zaměstnanosti v % (www.vscr.cz)

Příloha č. 14. - Institut vzdělávání VS ČR (www.vscr.cz)

